

טו (א) טקן שבע שנים. אחר הראשונה נחמלת השנה וכן אחרו כל המדקדקים, וע"ד ז"ל
 מקץ צדק השבע, ולא דיבר הכתוב אלא בשמטת כספים, יאמר מסוף כל שבע
 שנים הנמנים לכם העשו שמיעה, שיטמוט כל מה שצדו, לכן אחרו שאין שביעית משמטת כספים
 אלא צדופה, וכן אונקלס ויב"ע חרגמו מקץ מסוף, וע"י רמב"ן מה שהשיב על הראשונים צ"ח
 וז"ל הרוי"ה (בציאורו ליונה) קץ וקלה שוים צעיקר הורחאם שהוא לשון סוף, אלא שבגדלים צ"ח
 מה צבוראחם הטמלית, והוא. שלשון קץ הוא סוף כל דבר ואין חלק ממנו כדמות הקו צבאית
 הטיעור שהוא תפס צונקוס, אבל לשון קלה יתור על סוף הדבר והוא חלק ממנו ונתפס צונקוס
 וצונק, לכן חוכל לומר בקלה הגיה צקלה העיר, ולא האמר צקץ הגיה או צקץ העיר, חסו ההבדל
 שבין מקץ ארבעים יום, מקץ שנתים ימים, מקץ עשר שנים ודומיהם, ובין מקלה חמשים ומאת
 יום, מקלה שבעת ימים ודומיהם, ועמה שבין ההבדל בשנוי לשון צ"ח ראה שבין יעידת זמן המעשר
 שהוליו הכתוב בלשון מקלה בלשון מקץ צאמרו מקץ שבע שנים חוליו את כל מעשר תזוהך, ובין יעידת
 זמן השמטה שאחריו שהוליו בלשון מקץ צאמרו מקץ שבע שנים חשבה שמטה (ע' פסי' רמב"ן),
 והיינו לפי שזמן השמטה מדקדק מקץ השנים, חזון המעשר היא מקלה שהנים לפי ההבדל הי"ל,
 ובתוספ' (קדושין ל"ח ד"ה ל"ח) תומה מקלה שלשת ימים, אל מקץ שבע שנים דיימני, וע"פ
 צמח"ס (לשפיר"י) צערכין אין מקוס לזה. וכן פרש"ם השיב ע"ד הראשונים צ"ח וסיים, על
 המפרשים הפשטים החמי' בשגבה שמהאים במירוסם זה כאלו מוכרימים את עלמון להוליו מוצן
 מקץ מפשוטו כדי להמגדר לרצרי רז"ל: (ב) שמוט כל בעל משה ידו. שמוט את ידו כל צעל
 משה (רש"י), כי לשון השמטה אינה נופלת רק על ידו של צעל משה, שלא יהיה לו יד לצקס
 מוצו, וכן אחר לקמן חשמוט ידיך, ויחכן שבכוונה הוסיף קרא מלת יד אל לשון שמיעה, כי
 בלשון שמיעה בלצד היה מקוס לטעות ולומר שאין השביעית משמטת אלא לזמן קצוב, ולאחר זמן
 הקצוב עדן החזו מוטל על הלוה לשלם את נשיו, לכן הוסיף מלת יד שמהורחאו הכח והיכולת
 והממשלה ורשות, כענין ותכבד יד בית יוסף, ותעז יד מדין, ויקח את כל ארצו מידו (מלכ"ט,
 געוואלט, געציעט) כי המלוה הוא כמדון הלוה וממשלתו עליו, ועבד לוה לאיש מלוה, ויש לו
 למלוה על הלוה מעבוד הגוף ומעבוד נכסיו, ור"ה הכתוב שצנחת השמיטה יעוצו המלוה מן הלוה
 את כל מעבודיו, לא בלצד שאינו לרץ לשלם סוצו, אבל גם מעבוד גופו ומעבוד נכסיו יסורו
 ממנו למארי, לכן אחר חשמוט ידיך כלומר מעוצו ותסיר ממשלת ידך ממנו, וכיון שנתחל פעם
 אחת מעבודיו, שוב אין מקוס למלוה לבנות את חוצו באחד מן הזמנים. ובמתצרת המכונה אגרת
 ישר התחכם צ"ח, (א') לפני הפטט לא כיוונה המורה לאסור גביית החזו רק צנחה השביעית
 בלצד, אבל אחר עצור שנת השמיטה התירה גבייתו, כי הכתוב נתן טעם למה לא יגוש כי קרא
 שמיטה, אי"כ זיל צחר טעמא, ובהעדר הטעם יחל הלוה, ולמדנו שאחר עצור שנת השמיטה שא
 אין עוד ז"ה טעם מותר לבנות חוצו, חסו מה שהוליו הכתוב זה האיסור בלשון השמטה, כי זה
 הלשון יורה רק על השצחת הגז' עד זמן קצוב, לא להתייחס ממנו לעולם, דומה ללשון הכתוב
 (ש"צ ר') כי שמטו הצק, שהכוונה לומר כי הצק עצמו לפי שעה משיכת העגלה, אבל לאחר
 זמן שבו למשון אותה עד שהציאורו אל בית עובד אדום הגתי, אף כאן צנחה השביעית חשמוט
 אבל לאחר זמן חוכל ליגש אותו עד שישלם לך. ועוד (ג') יש ללמוד כן ממה שהיה הכתוב
 בשמיטת קרקעות, כי אין אסור לתרוט ולזרוע רק צנחה השביעית לצדה, ואחר השנה שהיה מותר
 לעבוד שדור ונוכל להקישם זה לזה כי שתייהן נקראות שמיטה, גם (ג') כי המשנה עלמה סתמה
 דבריו ולא אומרה רק (פ"י דשביעית) השביעית משמטת את המלוה, ולא יזין מהה רק שהשנה
 היא לצד חשמוט, אבל אח"כ מותר לבנות, ומה שפ"י ה"צ טס המלוה את חצרו ועצרה עליו
 שביעית אחר הלוהה אינו יכול לתצוע, כמדומה שהוא נגד כוונת המשנה. עכ"ד. ולא ראה ישר,
 (א') כי מי זה העיד לו כי רק לפי שעה עצמו טס הצק את העגלה ואח"כ שבו למשון אותה,
 גם רבי יונה והריק"ם פ"י טס שמטו הצק, שנתפרקו פרקיהם ואצריהם. הגה מוצור לדעתם
 הורחא מלת שמיטה לעזיבה והכרה עולמית. וגם (במלכים ע"ב) אחר שמוטו והכרה והסגת
 הימה הכרה עולמית, וכן בלשון ארמי ישמעו לשון השמטה ובלשון הלכותית שאין
 צ"ח חזרה, כמו (צ"ג קי"ד) שמוטו ומעל צניו, שני אחים דשמוטי ומדלדי (צ"ג קע"ג), ומיין ארבה
 המסיר את הפירות ואוכלם יקרא בלשון ארמי שמיט כי אכל המסיל תכונתו אכל שמיטא, ודמיון
 ההיקש (ג') יותר הי"ל להקיש לענין שמיטה הנוהגת צפירות שביעית שהן מוסקרות לעולם, ולראות
 (ג') צמח"ס שלאחריו דהשוטת את הפרה וכו', שמוצור המנה שמיטת כספים הוא רק צדופה,
 וממילא

ומיילא תתמטע שמתמטע לעולם, מכל הן מנוצר שדעת ר"ל זכה וזכורה ומסכמת מן לשון המקרא על פסטי: לא יגוש את רעהו. דעת הרא"ש (נגיעין פי השולח סי' כ) דלפיג דאין שביעית משמטת חלא בצופה מיינו מיד כשהתסילה שנת השמיטה אין לו למלוא ליגוש את הלואה; וע"ז מקרא כי קרא שמיטה ל', מיד שנכנסה שנת השמיטה לא יגוש, אמנם לדעת הרמב"ם ות"פ כל שנת השמיטה מותר לגבות מוצו, ומשתקט הממה גביל ר"ה של מולאי שביעית אז אצד מסוב ואסור לתנוע עוד וע"ז באמר לא יגוש את רעהו; וכן התומים צמיה"מ (סי' ס"ז סק"ב) הראציע ספי' מקץ שבע שנים תחלת שבע שנים, כראה דנחכוון לדעת הרא"ש, כי מ"ו לומר ספי' זו שמץ מינות לסרוק על דעת ר"ל דסוף שמיטה משמטת כמנוצר במשנה דהשוחט את הפרה (פ"י דשביעית), אבל נחכוון לדברי הרא"ש שמתחיל תיקף אפקעתא דמלכא ואין יכול לתוצעו ולא יגוש את רעהו: (ג) יהי לך את אחיך, כל שיש לו למלוא ענמו תביעת ממונו על הלואה זזה אמרה תורה שהשביעית משמטת, אבל כל שיתחלק המלוא ענמו מן התביעה ומוסר שטר מוצו לאחר אשר יגבוה, זזה לא זכתה התורה ללווה שחשמתו שביעית, ולזה ארז"ל המוסר שטרותיו לז"ד שהם יגבוהו אין השביעית משמטת, דהשתא לא קרי ז"י לא יגוש, כי המלוא אינו נוגש רק הצ"ד הם הנוגשים, זהו דין תורה, וכיון שמוסר שטרם להם, אין לרין כמינה, והלל תקן אף צשהמלוא מתזיק שטרם צירו ואינו מוסרו לז"ד, וכן כשהיא מלווה ע"ש די לו כשיאמר צפני הצ"ד שהוא מוסר תביעת מוצו צידיהם, ולזה הלרין כתיבת פרוצול (עמוס' מכות ד"ג, וצמיה"מ סי' ס"ז, וצזע אצרהם על הספרי), וצזו נכתתמו פיות המסתממים לפרוק עול תורה, מתקנת הלל: (ד) אפס כי לא יהיה בך אביון. אם היה אפס מלת הטעם אינה מתמצר יפה עם מה שקדם, אבל הוא לדעתי שם מוסטע על ההעדר והסרון, אשר הפעל מזה (ישע"י ט"ו) אפס המץ כלה שר, האפס לנחם מסרו (תהלים ע"ו), שהדבר שהיה יש נעדר ונפסד, ומזה (משלי כ"ו) צלפס עלים תכנה אש, וצלפס לאום (שם י"ד) שתרנומו צלר: אביון. אף שהוא צשאר מקומות שם התאר (ירמטייער), הוא לדעתי כאן שם המוסטע (אפטידורפט), כי שם התואר ושם המקרה אחד הם צמוטגם, כאסוף קציר תואר לקולר, זעו וקציר שם המקרה, כי שם הווענה היא מקרה, לא תחלכו כל תועבה תואר לדבר המוטע, כמו שם לר, איש לר ואויב (אסתר ז') תואר (בעצערקער). כי ציד הלשון שם מוסטע (לפס לעצען), הנה אחר שגלויה המלוא לשמט מוצותיו שביעית, אשר מטעם האדם להתאונן ולדאוג על אצוד ממונו, הצטימה לו התורה צזה שלא יגיע לו חוק והספד צשמיטת כספיו, עז"א אפס. אין כאן חששת ההעדר וההפסד, כי לא יהיה צך אציון, לא יתילד לך מזה עניות ודלות: כי ברך וגו'. ועטם ז"ג צצמלת אפס מפסיים לזה. וצזה אין המקרא סותר למ"ש לחז"י כי לא יתדל אציון מקרב הארץ, כי שם ידבר מכלליית האומה, וכאן לא ידבר רק מן הפרטי המלווה המשמט הלוואה שביעית, ואפשר שלזה כוונו צרותיו צלמרים כשעושים רלוו של מקום לא יהיה צך אציון, כי צשמטו הלוואה מלד מלות צוראו הנה הוא עושה רלוו של מקום צ"ה: (ז) בארץ וגו' לא תאמץ. התחיל צלרנך יורה שעיקר הלדקה אינה חלא צלרנך אף על פי שהיא מוצת הגוף צצ"מ, כי ציאור מלת צלרנך אפילו צלרנך, ועענו אפילו צלרנך שאתה משמט שם שמיטת קרקעות ומשמט כספים, גם שם אני מזהירך על הלדקה, שלא תלמיר קרצה שנת השמיטה, ואם אני לרין להשמיט מעותי או קרקעותי איך אתן שם לדקה, כמלא שאני מוספיד מכל לר, לזה אמר כי יצרכך ה' ויוסיף על שלך, ומכ"כ שאתה לרין לתת לדקה צמולה לרנך שאין שם שמיטה, ולמדנו מזה כי כשהציר קרא צלרנך לא צא למעט ח"ל, שאם הייתה הכוונה צלרנך דוקא היה אומר כי תצורו אל הארץ או צצואכם אל הארץ, כמו שמלינו צמלות התלויות צלרנך (כצ"ח: ט) השמיר לך. לצרותיו הזהיר צזה שלא נמנע מלהלוות קודם שמיטה נפסד הפחד שחל יתאחר מוצו שלו והשמטו שביעית. וע"ז הוסיף ללוות כהן תהן ולא ירע, וע"ז הצטימו צשכר גם צעה"ז צלמרו כי צבלל הדבר וגו'. (עצמציים ספ"ט משמטה, וצמשנה שביעית פ"י מ"ג). למ"י אין מקרא זה מוסב על מה שאלמר מקודם והעצט מעציעטו, כי מלווה שיש עלי' משכון אין שביעית משמטתה. וכן אנו לריכים לוור (כמ"ש הרא"ה צמיון) שהכתוב זיהירנו צזה אעפ"י שאפשר לתקנו צחנאי, שיחנה המלווה עם הלואה ע"מ שלא תשמטי מוצו זה שביעית, ואז אין לו למלווה לדאוג על השמיטת מוצו, דכל חנאי צצממון קיים, לכן יל שהכתוב זיהיר צלרנך כלל שלא נמנע מלהלוות, צין מפני הששע שיאצד ממונו מפני השמיטה כדעת צרותיו ה"ל, צין שאין צו חשש איצוד ממונו, כגון צשהלווהו על משכון, או כשהתנה שלא ישמט, מ"ת זיהיר למלווה שלא ימנע מלהלוות, שלא יאמר כיון שצשנת השמיטה כל תצואות הארץ הפקר הם ויד כולם צזה שוה העני כעשיר, א"כ אין לורך ללווה צשהלווה זו, מ"מ יש צמלוה מדה רע עין צמניעת ההלוואה אליו, כי חולי הלואה מן האנשים המצחקים עצמם מליהנות ממה שאינו שלהם ואפילו מהפקיחא לא ניחא להו דמתהני ומשתדל ליהנות מייגיע

כמו (עיי' שנת ק"ב זירא שמים עסקי'). לכן הוא לזה מנות מאחרים כדי להרויח בהם וזויעת
 אפו יאכל לחמו, ורלונו יותר בקצ אחד משלו מנחשעה קצים שלא עמל צו, ומדת לרח עין הוא למלוה
 צנוענו טובה נפשיה זו מאמיו האציון. וזכרך זה ידבר המקרא גם על מניעת נמינת הלדקה, אף שבשנת
 השמטה כל תצואות הארץ לעניים כמ"ש ואלכו אציוני עמך, מ"י לא תדין בדעתך שאתה נוהג לו אך למותר.
 ולפ"י לשון קרצה שנת השבע, היא קרצה מוחלטת מולד עלמה, שהוא עומד בקורה אחרונה שבקוף שנה
 ששית שהוא קרוב להחמלת השביעי בחבלי הקורצה, כענין לקרצה אל המלכה, שהוא פגיעה וגייעה ממשית.
 אמנם לפירוט רבותיו הנ"ל לשון קרצה דקרא גם קרצה בלתי מוחלטת ממשעי, כי כל השנה הששית
 היא קרצה לשביעית יותר מכל השנים הקודמות לה, וכענין בקרצכם אל המלחמה, שאינו במלחמה
 ממש כ"א על הספר המנוון לארץ האויז, ומנו העיר הקרצה אל החלל, אעפ"י שהיא רחוקה
 ממנו הרבה נקראת קרצה בערך שאר עיירות הרחוקות יותר: קרבה שנת השבע, לא אמר השנה
 השביעית, לא"כ היתה שנתה כספית נוהגת ג"כ מחמלת שנה השביעית, כבשמינית קרקעות שנאמר
 צו והשביעית תשמטנה, ובמיות העבר ושבביעית יאל לחפשי, דמחמלת השנה תחמיל מיותו, ולשון
 שביעית שהוא מספר סדורי משונעותו כל משך זמן השנה המחלזה עד סופה; לכן אמר שנת
 השבע במספר יסודי, והוא שבכך נגמר כל השנה כולה, כקבלה האומית דברגע האחרונה של שנה
 השביעית חל שנתה כספית לא קודם: בליעל. א"ת ברשע. וינע"ת דלכותא. הוסיפו אחרים,
 ור"ש צ"ו אמר, בליעל דבר רעע והוא שם, ולי"נ שהוא כאן שם תאר לאיש. ועמנו אתה איש
 בליעל! השמר לך וגו' לאמר, וכלשון הרמזים (פ"י מומ"ע י"ג) כל המעלים עיניו מן הלדקה
 נקרא בליעל כונו שנקרא ע"ז בליעל ילאו אנשים צני בליעל, ובספ"י משמטה כ' החורה הקפידה
 על תחשבה רעה זו וקראתו בליעל: (ד' העניק תעניק. ערש"י. וינע"ת מחדש תחדון לי,
 נראה שפירשו לשון עוגג בחילוף ג' בק"ף, מענין ומחשבו דשן נפשכם (איהן צעלוסטינגען,
 פֿערבינגען מאכען) ויש מנעלי לשון שפירשוהו לשון חזוק ומזוק כלומר תחזק אוחו (אונטערשטייענען)
 שלא יאל גידים ריקנים להיות ממוסר למס. והראו דומים לזה בשאר לשונות. וקרוב לזה שם עניקים
 על אנשים מחוזקי כח וגבורה: אשר ברכך. ועמנו לא ירע לבצך בתחך לו כל אלה, כי לא
 ממנווך אתה נותן אליו ומעניקו, כ"א מאשר ברכך ה' מה שאתה נותן אינו משלך כ"א מהשם
 ית' ככתוב תן לו משלו (ר"י"א): (טו) וזכרת בי עבד היית. והענקתי ושמיתי לך צות מלכים ונות
 הים אף אתה הענק ופנה לו (רש"י מספרי) לפ"י לריכס לפרש מלת ויפקד, שנתן לך מדיון
 ומחיר חלק עבודתכם (גאז דיר איין לאזענגעלד) ומ"ש (לעיל י"ג ו') והפודך, ע"ש: (י"ז) ובדלת.
 תצ"ע בחרע בית דניאל. והרמזים (פ"ג מעבדים ה"ט) כי צין דלת ומזחה של ארון צין של כל אדם.
 וצמיכלתא משפטים איתא והגישו אדוניו אל האלהים אלל הדיינים שימלך צמוכיו רצי אומר צמוכר
 צ"ד על גבחתו הכתוב מדבר אכל כאן אינו נרנע אלא צינו לצין עלמו. וע"ש צפירוש זה יעמנו,
 וצ"י צירוי הוודות, והדבר לר"ך ציבור: ואף לאמתך. דבוק עם העניק תעניק, ואם הוא רחוק,
 כי אשה אינה נרנעת (כאצ"ע ו"כ רש"י) והיא דעת רבותיו בספרי, ולשון הרמזים (פ"ג מעבדים
 ה"ג) ולפי הקבלה מואמר זה מוסב על העניק אף שהוא רחוק צמאמר, ואינו מוסב על הרליטה
 הקרוב אליו, כי אין אשה נרנעת, וכן יראה מן הכתוב שפי אומר צנלע אהצתי את אדוני ואם
 אשתי ואם צני. ע"כ. ולא זכיתי להצין הלא מקרא מפורש שזריכה העניק גם לאמה, כמו שהחמיל
 צ"ו זו כי ימכר לך אחיך העברי או העברי וגו' העניק תעניק וגו' ולמה חזר לומר ואף לאמתך
 לענין העניק, וצאמת לדעת רז"ל מואמר זה מוסב גם על מואמר הקרוב אליו, והוא יהי לך
 עזר עולם, שאמרו עליו בספרי כל ימי עולמו של ארון פי' כל ימי חיי הארון, שהנלע אינו
 עובר לא את הצן ולא את הבת, ועז"א אחריו ואף לאמתך תעשה כן, כי גם אמה העברי אינה
 עוזבת לא את הצן ולא את הבת כדאיתא (בקדושין פ"ק ד' י"ז ע"ב) ולפ"י אין כאן פירוש לשון
 צמאמר. ולרבותינו שומרשים אוחו על העניק, יש לפרש מלת כן מענין הכיור וכו', ועל השלצים
 כן (מ"א ז') שהוא צמים הדבר ומכונו המחזיקו להיות קיים על ענינו (צאזים, שטייענע) ועמנו
 תעשה לאמתך כן ומכוון להחזיקה (אונטערשטייענען) והיינו העניק שהוא לרבותינו לכל הפחות
 דבר ששיה ששים סלעים, ותוכל להתחזק מעט להספרנס ממנו. וינע"ת ואף לאמתך כתבוב גט
 חיבור ותמן לה, ולא ידעתי המושך לזה צפרסה: (בג) רק את דמו ל"ת. כאן אמר לשון רק,
 ולעיל (צמדצ י"ח) אמר צבור לשון אף, אף צבור שור לא תפדה כי מלת אף מורה על הליאה
 מן הכלל צמאמר, דהיינו צמאקת שאר שיה להשאך וצמאקת אינו שיה להם (רעסטיקטיף), ויאמר
 על דברים שים צעלום, כמו ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש, שם האדם ודם שאר
 צע"ח שים צעלום, ולענין שפיקח דם נגדר דם האדם מדם שאר צע"ח, שהוא ענין למנום הדבר
 (ליינטיאטיף), ויפה ארז"ל אף חלק דהיינו צמאקת שיה לשאר וצמאקת נחלק מהם, ויכלה צמלת

אך לשון כתי (אזשלאג), דהיינו שהדבר מוכיח מן הכלל, והוא ח"כ תאר הפעל (אזשלאגליך); ונלמך רק על הליאה מן הכלל לגמרי, דהיינו שהדבר אינו שום לשאר צדום ענין, ויאמר על הליאה מכלל דברים שצבעתם צלתי שוים זה לזה (אדווענזאטיק), ונלמך רק מלשון ריקות והרקה (ענטלעבערען), כלומר שהרוק דבר מן הכלל או שהכלל נחרוק מן הדבר (והענין אחד כעצם אריק חרבי), והיא שלא נשאר כאן שום יתום צין הדבר לשאר, וכן יאמר צלי"א (בלקס, נור לעדיגליך) (ועיין מזה הענין מ"ש ע"פ אך את שבתותי), הנה אמר שם אך את שבתותי תשמרו, דאלו הי' ענין המאמר שאין מוצה לדדם לשמור את ציתו דצ"מ אזל מוצה עליו לשמור את השבת הי' נופל לשון רק, שהצית והשבת אין צדום שום דמיון זה לזה, אזל השבת עם שאר ימי השבוע שוים צענינים, וכשמייצ צשמירת שבת צליאה מכלל שאר ימי השבוע אמר לשון אך, ולהפך אמר רק השמור לך פן תשכח את הדברים (דברים ד'), חילו הי' כוונת המאמר שרשאי לשכח דברי רשות אזל אינו רשאי לשכח מעמד הר סיני, הי' נופל לשון אך דהיינו שדברי הר סיני יהיו מנובים מכלל שאר דברים שמוותר לשכחם, אזל אחר שהזכיר צמאמר הקודם על קיום המלות, שאמר ושמרתם ועשיתם וגו', וצמאמר המאוחר הזהיר על שכחת הר סיני, שהם שני ענינים ומחולפים, אמר רק השמור לך; מדע מזה שצ"מ נלמך אך תשמע על הדבר דצדדים שיש צנינים חיוז דמיון ויתום צבוג או צמין או צשאר ענין, והיי' כוונת המאמר לומר שאעפ"י שהם שוים דצדד אפי"ה יש כאן חילוי יליאה מן הכלל (אויסנאחמע) ישמע צמלת אך, אמנם כשאין השקפת המאמר כלל על שווי הדברים, ועיקר כוונתו רק על ההצדל דצדדים צלתי מוקפידים חס הם שוים צשאר ענינים או לא, אז ישמע צמלת רק, ולזה אמר שם אך צבור שור לא תפדה, לפי שהשורה הכתוב שם תחלה צין הצ"מ המוכרים צמאמר לענין קדושת צבורה, והוליא והם ח"כ צבור צהמה טהורה לענין מד', לפיכך ישמע צמלת אך, אזל כאן שלא ירד הכתוב כלל להשוות תחלה דצדדים המאכלים צבור את המלצ והגידין ולומר צשמריך תאכלנו אך דמו ותלצו וגידיו לא תאכלו, אזל לא הי' כוונתו כלל לדבר מה שהותר צצבור לאכילה ומה שאסור, אך אמר דדרך כלל שהצבור כולו מותר צאכילה צצבנות מולין, והוא כלל צפ"ע, וצוב אמר שם הצבור אסור צאכילה והוא שוב כלל צפ"ע, ולפיכך שיעש צמלת רק (רש"ע):

מז (ג) תאכל עליו מצות. צפסקים פרק כל שעה (דף כ"ח ז') דמקטין אכילת מלה לאזהרת חמץ לקבוע אכילת מלה מוצה לדורות כל זמן שמוחר על החמץ ואפי' צזמן שאין פסח דלא תימא על מלות ומורורים יאכלוהו כמיז חי איכא פסח מייחייצ צאכילת מלה ואי לא לא, ערש"י שם. ועל כוונה זו יש לפרש נלמך עליו דקרא, דמלאנו לשון עלה להוראת הסתלקות והעדר, כעלות גדיש צעתו (חיוז ה') אל תעלני צחלי ימי, להסתלקות ממי ע"ה, מעדף צני עלית, לרש"י ותכרוב סלקת עלמך, כן טעם עליו כאן, כלומר צצילוקו והעדרו. גם צבעדר אכילת פסח תאכל ונות, דומה לזה ואת היתרת על הכליות יסירנה (ויקרא ג' ד') שאמרו עליו צספרא יקיר היתרת אע"פ שאין כליות, ג"כ טעם על הכליות צבעדר והסתלקות הכליות. וע"ד הפשו יתכן שהוא מוקצ על המגיגה המדובר ומנו פה ג"כ צאמרו לון וצקר ערש"י, ולהיות כי שלמי מגיגה יוכל להקדיצן צימות הרגל כולו, ככתוב צצעת ימים תחג לה"א, שכל ימי החג ראויים הם למגיגה (ע' רנצ"ס פ"א ממגיגה ה"ד), לכן אמרה תורה שכל זמן זה יונע מאכילת חמץ עמו, והנלוה ללמך צו את המלות: לחם עוני, י"ל דעיקר שרש למס הוא שמי אומיות חס, כי סמס למס הנאכל לכל אדם צכל זמן הוא אשר נחממס להציאו לידי חינוץ, חס שנילמס חס, חמיס, חס שמוניטין אותו צמוקוס חס, כי מים קרים או מוקוס קר מונעים את העיסה מלהחמיץ (וכאמנם חטיל צלוקן). ולפ"ז יהי עיקר הכנת שם למס רק כשנעשה צו פעולת החימוס להציאו לידי חמוץ. אמנם קרא כאן את המלה צסמ למס אך שפעולת החימוס נונעת צה מכל ד' מחיוצ התורה, עכ"פ לריכה המלה להיות מומין הראוי להפעל ע"כ כח החימוס ולהחמוץ, דהיינו מנחשת מייני תצואה, שדרכם צכך צכל מוקוס וצכל זמן, אמנם מומין שאין דרכו צכך דהיינו שמועד עלמו נונע מלהפעל מכה החימוס להחמוץ כי יצאש ויסרח ואינו ראוי לאכילה, אין נופל צו לשון למס, ואין יולאין צו י"ח מלה, והדברים מוכינים למה דלימא (פסקים ל"ה) לא תאכל עליו חמוץ צצעת ימים תאכל עליו מלות, דברים הצאים לידי חינוץ יולאין צו י"ח מלה, שאינם צאים לידי חינוץ איי"ח מלה, כי רק על זה נופל שם למס ולא על זה, ואמרו (מנחות עיי"ן) דצמלה דמיז מלמס הארץ, אין חיוז מלה רק צצמנשת מייני תצואה ולא צארוז ודוקן, דומי דלמס דכמיז צמלה. וכן צמדס דכמיז ולמס וקלי לא תאכלו, שאין איסור מדס רק צצמנשת המיינים, ע"ש צמנחות. וראיתי לצעל הל"ח שם צפסקים שנחקשה למה אייתי התלמוד קרא דילן ושציק קרא המוקדם צפרשת צה כל מנחלת לא תאכלו צכל מושבותיכם תאכלו מלות, וכבר מיייתי התלמוד (פסקים ה' א')

א) ה' קרא להיקיפא. ונמנת קוסי זו כולה להוליך דין מדם בארצו, ולמיש דעיקר היקפא אחי להרות טהרה לדידי סמוך הוא דיולאין צו י"ס מנה, והוא דליקרי לחם, וזה לא ילמי עקרה דקיסתא נא: למען חזבור את יום צאתך, דע כי מנות הפסק והמנה ומניעת אכילת סמוך אינן מתייבז זכירת היקפא, ויגלה לך זה מנה שמיבז ית' צמייעת עשיית הפסק כרת, דכתיב ומל לעשות הפסק, וכן שייבז באכילת סמוך כרת, דכתיב כל אוכל ממנו ומכרתה הפסק היל, ובאכילת המנה לא שייבז רק בעשה דכתיב בערב תאכלו מנת, ואלו הטעם הי' כאן וכאן נמנת הזכירה לז, למנה שייבז כאן כרת וכאן לא שייבז רק עשה; ולוי למען חזבור, אינו סבה למניעת סמוך ואכילת המנה, שאלו כן הי' התקרה הפוך, שהי' מהראוי לוותר שבעת ימים תאכל עליו מנות לחם עוני למען חזכר את יום לאתך מלמי' כי בסמוך ילאת מלמי', אבל בהקדמו כי בסמוך ילאת מולמי' וחס' חזכר את יום למען חזכר את יום לאתך וגו', ראוי מוכרתה שהטעם למען חזכר אינו קשור עם ז' ימים תאכל עליו מנות רק קשור הכבוד כן, לא תאכל עליו סמוך ח' ימים תאכל עליו מנות לחם עוני כי בסמוך ילאת מולמי', ולמען זאת ר"ל כדי שלא יעברו דברים אלו מזכרון חזכור צפה בכל יום לאתך מלמי', ולמען זה כמו למען יום שורך וממורך, שאין הכוונה שם שמהל מנות השבת כדי שינחמו צו השור והממור, רק לזכור מדום העולם כאמרו צפ' עשרת הדברות כי ששת ימים עשה ה' את השמים וגו' ע"כ לוך לעשות את יום השבת, רק פיי למען שחשבות ציוס הזה ולא תבא לידי עשיית המלאכה יום שורך וממורך, ויס למען הרבה כיוולא צוה; ומכאן ילא לרז"ל מנות הקריאה צליחת מלמי' צפה מלמען חזכור, מה שלא דרשו כן צלמנו חזכור ושייתם את כל מנותי (רש"י צמרושיו לפי' דברכות ל' י"ג): (ד) ולא יראה לך שאור. לולי דנמנתפינא דקא מלומח חכמי עלי צבי מדרשא הייתי לוותר דבר מדם, והוא אחרי שהכינו רבותינו (פסחים כ"א ב') דסמוך צפסק אסור בהנאה, כ"ל שאסור זה נכלל ג"כ צלמנו לא יראה, כי מלאנו לרבותינו שימנשו לרוב מלת ראוי, לדבר המוכר והמורן לורך שמיניו, כמו סמוך ראוי לאכילה, שאור שאינו ראוי לאכילה, והוא צינוני פעול משרש ראה, כי כל דבר העומד מוכרש למשמע מה, עין ההסתכלות וההשגחה עליו, והיא מלה עצמת (אסתר ז') הראויות לתת לה מציאת המלך, וענין זה נכלל צלמנו לא יראה לך שאור, וטעמו סמוך והשאור לא יהיו עומדים ומוכרים לשום לורך ושמיים: לא יראה (אונגוואכטעט, ווערטעלהף), ח"ש כאן צפסקי לא יראה לך שאור צעל צלמנו מכאן אמרו ההלך לשמוע את פסמו וכו', הכה מנואר מדרשיהם שפי' לטון לא יראה לך על הציעול צלמנו, שהמכות צו לשמוע אוחו כעבר וכדבר שאין צו לורך כלל (ערכו צ"ס פ"ב מהלכות סמוך ומנה ה"ב); וזהו תלומה עיינו דברי המתניתין (פסחים כ"א) דחקן סמוך של ח"י שעבר עליו הפסק מותר בהנאה ושל ישראל אסור בהנאה שנאמר לא יראה לך שאור, שפי' לאוקיימתא דרצא לפי שעבר ישראל צלמנו לא יראה על סמוך שלו קסנין לי' לאסור אוחו בהנאה אפי' אחר פסקו, התצונן ללאו לא יראה לך שאור כהנה התורה צבני מקומות, כאן, ובפרשת צו (י"ג ז') וקדם שם אלו לאו דלא יראה לך סמוך, ועצם ההנהגה לאו דלא יראה לך סמוך המוקדם והציאה לאו דלא יראה לך שאור המאוחר, וכן הניחה הלוא הקודם דקודם, הכתוב שאור לא ימלא צבתיכם (ע"ש צלמנו שנתקפה צוה), ואם לא תהי' כוננת הנשנה רק כפי ההנאה בהשקפה ראשונה לאסור סמוך של ישראל אחר פסק בהנאה מטעם קנס לא זולת, למנה לא הציאה הלוא המוקדם צקרא לא יראה לך סמוך או הלוא הקודם שאור לא ימלא, ולומר כיון דעבר על לאו לא ימלא קנסוהו אחר פסקו, הנה זה יורה צבתיך שצבטון לא יראה לך שאור יש נשמעות אסור ההנה, ולזה צעברו על לאו זה צפסק ראוי לקנסו גם לאחר פסקו, וכן הוא האמת שצלמנו לא יראה לך שאור לז' יש צו לטון אסור ההנה, כי השאור צעברו אינו ראוי לאכילה כלל ואינו עומד רק למען צו עיקרת אחרות, זה אינו רק ההנה צעברו שהעיקר סמוך צו מועט יותר למיד האוכל; והמכוון ח"כ במאמרו לא יראה לך שאור, השאור לא ית' צבייך לורך שמיים שהשאור ראוי אלו, והוא שאסור למכרו לכרי לורך שמיניו למען צו עיקרות, דאלו ישראל כבר מוזכר עליו שלא ימלא צבתיך וגם אסור לאכלו מטעם לא יאכל סמוך. מלמנו הספרי שהצאתי שהמכוון צלמו דלא יראה לך שאור, הוא ציעול צלמנו מנואר שיערש לטון לא יראה, מענין ראוי המורגל דברי התלמוד, ראוי למען צה עיקרות, ראוי לאכילה, ראוי לנשואין, וטעם לא יראה שלא ית' השאור ראוי ומוכרש צבייך, והיינו שיחשנו כעבר וכדבר שאין צו לורך כלל. לפי"ו מנה דמקיים קרא שבעת ימים, נלמוד דלכפרי גם צתוך הפסק סמוך קאי צבתיך של אדם לצטלו, ומנה כ"ל ראוי גדולה לרבי צעל שאגת אר' קסי' ע"ז שכתב דלר"ש דסמוך שעבר עליו הפסק מותר מה"ת, וכוונת דבורס למנון כמנון דני, סמוך צפסק מה"ת צבתיך קאי ומלי מנעל לי' ע"ש. וחסס ספרי שהוא ר"ש מנואר כדכרי, ומה שחמה עליו צעל מקור סיים (הלכ' סמ

כי חל"א) איך שייד צחמץ לומר דהוי גורם למוון מחמת שמוחר לחמ"ס, הא אי חשבר להחמיקים עד חמ"ס דהא מלווה להשציחו והוי דבר המופקר לכל. לדעתה אין זו תמי' כי, למה שכי רש"י (חולין ד') חמט של ע"ע חמ"ס מותר מיד, היינו לחמרים לא לעלוו דחי גם לעלוו מותר ח"כ מלינו דמים לחמץ צפסק שחס רלה מוכרו לכרי ע"ש וצחוס', הכי אף דלכתחלה אסור למוכר מינו חס דזיעבד יהי מותר מקרי צר דמים, ה"ג אף דלכתחלה אסור להסוחו מינו כיון דזדיעבד מותר קאי עב"ס צרשותי' לענין דמני' מצטל ל"י, (והא דאסור למוכר איסורי הנאה הוא ג"כ מה"ח כמ"ס חוב' (גדרים מ"ז) צמאי דמנעי לן צאיסורי הנאה מהו צמלוסיהן. ומצואר יומר צשער המלך הלכ' יסודי תורה דף ד' ועיי' צפ' צני' אהובה הלכ' אישות רפ"ה), דומה לזה כתב צל"ח (פסחים מ"ז) דכזית חמץ צפסק חע"ג דעומד לישרק מינו לא אמרי' צי' כחתי מחתת שעורי' ולא יקבל טומאת אוכלין, אע"ג דנותר ופרה לר"ס דסובר כל העומד לישרק כשרוף דמי אין צהם טומאת אוכלין לעפרא צעלמא הוא (מנחות ק"צ), דשאני אלו דלעולם עומדים לשריפה, משא"כ חמץ חס יעבור וישתנו עד חמ"ס אינו עומד לישרק, וכיון שחמץ זה ישור להחשב אוכל חמ"ס לא נדון אותו צפסק כעפרא צעלמא ושפיר גם עתה נחשב אוכל, ע"ש. והא דלא כי צשאנת חרי' דלר"ס דסובר גורם למוון כמ"ד, החמץ צפסק צרשותי' קאי לצטלו, מטעם דהוי צר מוון צפסק עלוו, דחליפי חמץ מותרים אף למחליף עלוו, כצא"ח סס"י תמ"ג וכו"ס הש"ח שם דמו' שעות ולמעלה ל"ד; כיון דלדעת רמב"ן (הוצא צרצ"א ור"ן ריש חולין) הא דמכרין וקידש צדמיהם מקורשת הוא לבי שאין דמיהן ר"ל שאין זה דמי איסורי הנאה, דכל דבר האסור צהנאה אינו טיה מוון, והמעוה שמקבל המוכר עבדום אינו רק מתנה ציד המוכר, ח"כ לא הוי חמץ גורם למוון מטעם חליפיו. אמנם מדתני צפסקי לשון צטול צל, ש"ע דלאו מטעם גורם למוון כמ"ד אמר הכי, דא"כ לא מהני צטול צל צל לחוד להוליא מרשותו, אלא"כ הפקירו השקר גמור לכן י"ל צטעם הספרי, דאף לוחץ דסובר גורם למוון לאו כמ"ד, מינו למאי דקיימל"ן כר"ס דמתן שעבר עה"ס מותר מה"ס, מהך טעמא לחוד ג"כ החמץ מה"ס צרשותי' קאי לצטלו, דהא חזינן צכל איסורי הנאה יש לצעלו זכות קנין צו ודידי' נינהו והוא נקרא צעלים של אותו דבר, כמ"ס הרשב"א (סוכה ל"ה) צאתרו של ערלה ותרומה טמאה, צלאו טעמא דכחתי מחתת שעורי' ליכא למספלינהו ציום ח' מטעם שאסורים צהנאה, דהייא ודאי לכס הוא, דודאי כל מידי דהוי דידי' וצרשותי' דלית צי' זכות לחמרים לכס קרינן צי'. מדע דצמעי"ס דפליגי אי הוי לכס או לאו היינו לר"ע דהוי מוון גבוה, אצל לרצנן דמוון הדיוט הוא לכס קרינן צי' אעפ"י שאין צו דין מוון חה ראי' גמורה (ולא זכיתי להצין דצרי, איך מדמה ערלה ותרומה לחמרי לגמרי צאכילה והנאה למעי"ס דע"ס מותר צאכילה וכיכה וגם עיקר מלווה כך היא), ע"ס צרצ"א שחולק צזה על הכאצ"ד דסובר דמלד איסור הנאה לא מקרי לכס. וצאמח גם דעת רש"י כרצ"ד, כי שם צסוכה כי רש"י שאין צה דין מוון שאינו טיה פרוטה לחמרי הנאה נינהו הילכך לאו שלכס הוא, וכיכ רש"י (צ"ק כ"ע צ') מש"ס ולמעלה אין החמץ צרשותו דכל היכא דחמיאי אסור צהנאה. וכ"ד הרמב"ם (פ"ג ממונ' ט"ז) אינו יוכל לצטל שחרי נאכר צהנאה. אמנם דעת הר"ן כרצ"א דצגדרים מ"ז צאומר לצנו קונס צחי אמה כהנה צחייו וצמוחו דלא ירשנו כת' הר"ן שאין המוכרן צלא ירשנו שאין לו זכות צגוף הנכסים דח"כ איך קחתי סיפא ונתון לצניו או לחסיו, אלא ודאי נכסים דידיה נינהו אלא שאינו רשאי ליהנות מהם. והכי י"ל צדעת החוס', שכתבו (חולין ק"ו ד"ה למעוטי) דצהמת עיר הנדסת מותרת לכפרה דלא קרינן צהו ממשקה ישראל כיון שתיחה להם שעת הכושר, ומשום איסור הנאה ליכא דמנות לאו ליהנות נתנו, וכיכ הרשב"א צמירושיו וע"ס צמהרש"א, שהקשה עליהם הרב פני אריה (תשו' ל"ט) דכיון שנגעשה עיר הנדסת ונאכרה צהנאה קודם שהקדישה, מי חל עלה הקדש כלל, והא לאו צרשות' היא להקדישו, וח"כ חולין גמור הוא ואיך תהיה כשרה לכפרה, ואפילו למלך דאמר חולין נמשטו צערה לאו דאורייתא היינו שאין איסור מ"הת חס ומקריב חולין על המוצא, אצל שיעלה לו הקרבת חולין לכפרה זו ודאי אינו. ע"ס שהניח צל"ע. ואם נאמר שדעת החוס' כרצ"א ור"ן דהאסור צהנאה מקרי דידיה ושם צעלים עליו, שפיר צידו להקדישו, ומני לכפורי צה. (וכפל הר"ן דעתו זה שם צגדרים מ"ח צהא דחי הוי צר צרך טרבה ומצנן) וכיון שצטשאר צידו זכות קנין צהם (אף שזכות קנין זה קלוט מחד עד שאחמיר יבולים ליעולם מונוו צע"כ כמ"ס הר"ן והרשב"א, גדרים ס"ה צאוסר הנאה פירות על עלוו יבולי' אמרי' ליטול אותם צע"כ) יוכל לסלק עלוו מוצות הקנין שיש לו צהם כרי שזיכה צהם אחר, כמ"ס הר"ן שם צנותנו לצניו או לחסיו שצמאה להם מקוס ואומר להם נכסים אלו אסורים עלי טלו לעמויכם, וכע"ג לאו מתנה הוא אלא גוונא דהסקר. עכ"ד (עיי' צמתני', פ"ד דעלה מינו, דלע"ג דאין קנין לכרי ואינו שלו מינו יש צידו להפקירו מחמת קנין נכסים שיש לו

לו צהם, כמיש הגר"א עם צמות אלי' והוא ממש כדברי הר"ן, הרי דצאיסורי הגאס שאיסורן איסור עולם, מ"מ נשאר לצעלים זכות קנין צהם עד שיוכל לסלק עלונו מזכות שיש לו בגופם ולהפקירם, ומש"כ דמחן שיש היחר לאיסור ממונו, שפיר כוכל לומר שנשאר עכ"פ צידו זכות קנינו בגופו, עד שיוכל להסתלק עלונו ממונו להפקירו ולצטלו, (ור"ש הוא דקוצר צעלמא הגדל צין איסור עולם לים היחר לאיסורו, קדושין ל"ח, ח"ט, ונפקחים מ"ד נזיר יש היחר לאיסורו, ונביית' למערת הסס הוא מספרי ס' נשא, וחסס ספרי ר"ט), דוגמה לזה הא דר"א הקפר ע"א מ"ג כפה לארמי לצטלה קודם הגצהה דאי הוי מגצה לה מוקמי' הוי איליל של ישראל שבי' הר"ן ח"ג' שאסוריה צהגאה אין צה דין ממונו מ"מ כיון שיכולה להצטל ע"י ארמי ונזי זכי צה, הרי אף דכמו שהוא עכשיו לית ליה צ"י זכיה מ"מ כיון דמשתכח לה צטול ולהיות צו דין ממונו מני' לזכות צה מעכשיו, ה"ג דמחן אף שכעת אין צו דין ממונו כלל מ"מ כיון דמשתכח צ"י להיות צו דין ממונו צעבר עליו הפסס, יש לו צו זכות קנין עכ"פ להיות צרותו לצטלו ולזה אמר בקפרי דלי צצטול צל, דכיון דדבר הגורם לממונו לאו כמ"ד, ואינו ממונו, סגי בצלוי מילתא צעלמא דלא ניחא לי' צ"י, ולא יקשה עלן מדאמר"י (פסחים ו') דצחר איסורי, לאו צרות"י לצטל מדר"א דמחן אינו צרותן ש"א ועשאו הכחז כאילו הוא צרותו, דמזרח דמיה"ת לאו צרות"י לצטל, כי מרח דשמעת' הסס הוא רב יהודה אמר רב, ורב לטעמי, דקוצר כר"י (פסחים ל"ז) דמחן טעה"פ מה"ת אסור, וכן ר"א דאמר משס ולמעלה עשאו הכחז כאילו הוא צרותו להחטיב עליו צצ"י (ערכ"י צ"ק כ"ט) הוא דלא כר"ש דקוצר לפני זמנו מותר, רק לר"י דלפני זמנו אסור הוא דמש"ס ולמעלה הית צ"י מוסר צ"י, כמ"ש צח' נודע ציהוד' ס"י כ'. וכיון שפסוהו הכחז אסור מחן נשאר איסורי הגאה להיות איסורו עולם ולענין הגאה ממונו, שפיר ומשתכח לומר שמהמיר דמחן עוד יותר שלל ישאר לו צו גם זכות הקנין, ואף שאין לו שום הגאה ממונו זכות הקנין, רק הכח להסתלק ממונו ולצטלו, מ"מ גם זכות קנין כזה אם ישאר לו כיון דמקרי שלו והוא נקרא צעלוי הוי כהגאה ממונו לעצור עליו צצ"י, ולזה אמר ר"א מחן מש"ס ולמעלה אינו צרותו, ולא אמר אינו שלו, דצחמת הוא שלו דח"ג' שאסור צהגאה נכס"י דצעלים הוא ודלד"י דמי כדעת רשב"א ור"ן, אמנם ח"ג' שהוא שלו מ"מ אין לו צה שום ממשלה כהרס השולט צטלו כיון שאסור צהגאה, חסו אינו צרותו דלמחר ר"א, וזכות קנין זה הנשאר לצעלוי ח"ג' שאינה הגאה של כלום, מ"מ אף הגאה קטנה כזו אם תשאר צידו עד שיוכל להסתלק ממונו להפקירו ולצטלו, אסרה עליו התורה עד דמקרי שהוא צרותו כאילו יש לו ממשלה ושלטת עליו ועבר עליו עצ"י (וכרש"י ורשב"ד דמחר איסור הגאה לא מקרי שלו, אינו מוצן לשון צרותו דלמחר ר"א, ליימא אינו שלו ועשאו הכחז כאלו הוא שלו, גם היכי מוכח מר"א שאינו צרותו לצטלו, ניימא דעשאו הכחז כאילו הוא צרותו לענין לעצור עליו צצ"י יראה היכי דלא צטלו, אצל שאין צידו לצטלו היכי שמעי' מניה, גם צל"ח סס כ' יפלא למה הציא דצרי ר"א, דאי למימר שמחן אינו צרותו, אטו עד דלתי ר"א לא ידענא מדצרי התנאים שמחן אסור צהגאה, ואי לזכות שאע"פ שהוא אסור צהגאה אפ"ה עוצר עליו צצ"י כאילו הוא שלו, ג"כ למיל דר"א, הא קרא כחז לא יראה ולא ינאל, ע"ש שחאריך צה, אמנם לדצרינו לדעת רשב"א ור"ן דצ' גדול אשמעי' ר"א, ההצדל הגדול שיש צין איסור הגאה דמחן לשאר איסור הגאה, דצאיך נשאר צידו עכ"פ זכות הקנין, וצמחן גם זכות הקנין הגאה מקרי ואסור), אמנם כ"ז לרב דקוצר כר"י דמחן טעבר עליו הפסס מה"ת אסור צה הית לן למימר דמיה"ת לא צרות' קיימא, אצל לר"ש דקיימל"ן כוותי' דמחן טעה"פ מה"ת מותר, אין סברה שזכות הקנין יהיה אסור מה"ת, ושפיר צרות"י קיימא לצטלו מה"ת, ודצרינו מרוח דעת רש"י צחצובה, שהציא הר"ש (פ"ק דפסחים ס"י ע"ג) יש נוהגין לצטל צחמלת טעה ששית צעעת שריפס, והסכים רש"י מדאמר"י דלאו זמן איסורי' ולאו זמן צעורי', ומשמע אי הוי צזמן איסורו או צזמן צעורי' שהוא זמן קצוע ולא פשע שפיר דמי, ע"כ, שהוא תמוה דהא אמר"י (פסחים ז') וצטלי' צצית כיון דליסורא דרבנן עלוי' כדאורי"י דמי' ולאו צרותו ולא מני' מצטל לי' ולזה כ' הר"ש דמ"ש רש"י צחמילת שס ר"ל סוף טעה ס' קודם שיחמיל איסורי', וכבר תמה עליו צצין העור, שהרי רש"י כחצ צעעת שריפס גם צזמן צעורי' שהוא זמן קצוע וע"כ הוא חמלת שס כמזכר צש"ס, ע"ש, ולדצרינו דעת רש"י נכונה, דמרח דשמעתא זו הוא רב יהודה אמר רב דקוצר כר"י דמחן טעה"פ מה"ת אסור, ח"כ מה"ת לאו צרות"י קיימא גם לצטלי' שפיר כוכל למימר דצענה ששית דאיסור הגאה שלו דרבנן עשאוהו כדאורי"י דלאו צרות"י קיימא גם לצטלו, אמנם לדין דכ"ל כר"ש דמחן טעע"פ מה"ת מותר וצרות"י קיימא מה"ת לצטלו צזמן איסורו, אין סברה דצענה דרבנן לא להוי צרות"י גם לצטלו דהוי תרי דרבנן, ואף שפירש"י צחיטי קודדניית' צחמלת שס, אין עזה מוכרח דהוי תרי דרבנן, ד"ל דרש"י סוצר דחיטי קודדניית' אף שקשים

הם מ"ח כשנא עליהם מים נעשים חמץ גמור ורק הזמן הוא מדרבנן, כמ"ח נחשו טרע ציאר' ס"י כ"א. וכן משמע דעת רמ"י ריש פ' כל שעה דכ"ה מפס שעות כ' ע"כ ומחלטה שם משמע דלי לאחר שם לאפור מלחרי"י, מנזרח ספור דמיטי קורבניית' איה נ"י טעם דלחרי"י ע"ש נפני יהושע. והנה דעת רמ"י דבי"ט הפנתמו בכל דבר וכשמוילאו מרשותו סני (עב"י ור"ז ס"י חמ"ו) וחמה עליו סרב בנשמת אדם, מלחיתא בירושלמי לא יראה לך איה חגי' לך אי איה רואה אצל איה רואה בלפניו ופיה חגי' אפי' בלפניו ל"ק כאן כשהסקירו קודם לביעורו כאן כשהסקירו לאחר ביעורו, הכי להדי' דלחר זמן איסורו אפי' הסקירו עובר עליו, והגיה צ"ע. ולפי המנזרח בזה דהא דלאחר זמן איסורו לאו ברשותיה קיימא לבטל, לאו כ"ע היא, ולהרצ בשלגה ארי' דחמץ שעבר עליו הפסח מותר מ"ה. ברשותי קיימא בפסח לבטל, ולהרצ בעל אכן העחר, דלמ"ד חמץ הוא מן הכשרטין ואסרן מותר, ברשותיה קיימא לבטל מטעם זכית האשר, לפי' אין להקשות על רמ"י מן הירושלמי, דהירושלמי הוא למאן דאיה ליה דהסמך לא ברשותיה קיימא לבטל, לכן לא מהגי כמה שמוילאו ומסקירו, ודעת רמ"י לדיקן דקיימא מ"ה ברשותיה לבטלו, ומהגי במוילאו ומסקירו, והנה הפריש בפי' תל"ד כי מי שניטל בשעה ששית ולא ציער הסמך עובר עליו צ"י, כיון שחכמים אסרוהו בהגהה שוב אין מועיל לו בטול ולוקה עליו מ"ה, וראייתו מזה דלאמרי ובבבלי' בשית כיון דאיסורי' דרבנן עליו' כדלחרי"י דמ"י, ע"ש. ולדברינו אין מכאן ראיי' לדיקן. ומתוך דברינו ה"ל לחילק דינא, בני שמה חוך הפסח ולא ציעל ולא ציער אה סמנ', הירוש' עוברים עב"י על סמך זה, אה לא גילו מיד דעתם דלא יחא להו למקרי באיסורי', ואה לא בטלוהו מיד ולא צערוהו דינו כחמץ שעה"ס דאפור מקנא דר"ש. כי חגי' שהסמך אפור בהגהה, מ"ח גוף הכנסס דירוש' נייהו כמו צקונס לדעת הר"ן לעיל. אה דלא כדעת בעל טרע ציאר' נחשו' ס"י ט"ו וס"י כ'. ועיי' בנמקור סיים הלכ' פסק צמ"ח טעמן על דעת הגר"ז הגיל מטעם אחר. והנה ציקור דברינו דהא דסמך לאחר זמן איסורי' לאו ברשותי קיימ' לבטל שאינו אלא מדרבנן, אה מלחתי גלוי דעת במוסקים, אהנא ראה זה מלחתי להרצ בעל אכן העחר (נמ"י ריש ספסיס) סכ' דהא ללאו ברשותיה קיימא לבטל אינו רק למ"ד דסמך היו מהקנדין שאסרן אפור, אהנא למ"ד דחמץ היו מהגשרטין דאסרן מותר באמת ברשותיה קאי לבטלו, ע"ש. ובפני יהושע (ספסיס כ"ד ז' ד"ה סוף מעני' אהרה) הוכיח דהא דאסרן אפור אינו אלא מדרבנן, ע"ש. ויש לעורר בדברים אלה כמה דברים בשו"ת המוסקים, ולפי המטון במחברת זו, אין כאן המקום להרחיב בזה:

(1) תזבח את הפסח. מונה כאן ג' זמני' שאינם שוים, צערב כי ינטו לללי ערב סיינו לאחר מלוח סנכתלקה שמה מראש כל אדם ונטה למערב, כנזח השמש משפטיכה, מועד לאחך ממלרים צוקר כמ"ח מותרת הפסח ילאו צנ"י, וכי'לד יתקיימו כולן? צערב איה זנח, כנזח השמש איה אוכל, ועד מתי איה אוכל והולך עד מועד לאחך ממלרים, ויהו דעת ר"י (בצרכות ד' ס'); ואף דלא הזכיר קרא אלא חזנה אה הפסח, מי' נכלל צו גם סעודה ואכילה, כמו (ש"א ט"ו) זנח היום לעם תרגומו שירו יומא דין, כי הוא יצרך הזנח תרגום הזנח מווא, וכן זמני' שלמים עלי (משלי ז') פירש"י סעודה גדולה, וכן מניח מלא זמני' ריב (משלי י"ז), אי"כ חזנה הפסח כטול בהרלחתו, על צערב ענינו השמיטה, ועל כנזח השמש מועד וגוי' ענינו האכילה, שאכילה הפסח מותרו כל הלילה עד שעה עמוד השחר, והיא דעת ר"ע דהלכה כמותו וכ"ס הרמב"ם (פ"ח מוק"ט ה"ד); ורמ"י סכ' צמ"י מועד לאחך איה שרפו, היא דעת ר"א ובראצ"ע דקוצר מלוח אכילה הפסח עד מלוח, והוא דלא כהלכתא, וגם פשיטה דקרא מוסכים יותר לדעת ר"י, דלדעת ר"א יתקר לנו במוקרא פעולה שריפה אשר ירמח עליו במועד לאחך ממלרים, ועוד כיון דלריכיס להמתין צריפתו עד צקר שני שאין שורפין קרשים צירי', אין זה נקרא מועד לאחך ממלרים, אצל רמ"י לא עשתמי קרא רק מן השמיטה ומזמן אכילתו וכל זה נכלל במלת חזנה; והנה מלח צערב מוועם בלחנה להסרינו מנה שאסרין, דעד כאן יצרכ מן השמיטה, וזנה שאסרין מן האכילה, והאסרין הכתוב מלח עד להורות על גבול זמן האכילה, כי היה ראוי לוותר עד מועד לאחך, כי לא הנקר לצד הים זמן הליאה, מנעדות הכתוב הוי'אחך היא ממלרים לילה, וכמ"ס רז"ל (סס) כשנאלו ישראל ממלרים לא גאלו אלא צערב וכל הלילה נקרא מועד לאחך; ובעל זרע אברהם כתב צמ"י לפסרי שחפס רמ"י צמ"י שיעת ר"א לפי שהוא יותר קרוב לפשוטו של מקרא. ואין דבריו מוסקים למרשי בהס קרא דלא כהלכתא. וביצ"ע במיעלה שמשא תיכלוני' עד פלגות לילי' זמן שריות שורקבת ממלרים, הוא אליבא דר"א וראצ"ע, והשמיט ענין השריפה מטעם הנוכח: כנזח השמש. מלח בוח יורה (למ"ס הרש"פ) על הניחה בדרך כלל, הן על הניחה במוחלט דיינו על גמר ציאה, שבה כנר צמקוס שהיה רואה לצא וכל רואיו יכירו שהשיג הכונה הניחה, והן על הניחה הנכלתי מוחלטת דיינו שלא גמרה והדבר הנצד עדיין עתיד לצא ולהשלים ציאתו, אלא שזמה שהוא נחטטה

במנוחה המצויה אל הניחה יאמרו עליו שהוא צדק, אשר והנה גמלים צדיקים (במחשבת כ"ד) הנה
לא הסליחו אליהם עדיין ולא השיגו נסח מפלס חבל היו חוננים במנוחה המצויה אל הניחה, וכן
והנה רחל כמו צאה עם הארץ שהיתה צדיקנית הניחה (קאממענד) וכן בעל הסליונות הלזה צא,
והנה ארשת ישתעללים צאה שצבולם אין הנה. במחלית הניחה כ"ח במנוחה המכשרת אותו לכך,
וכן הוא העיקר אלל רז"ל דניחה במקלם שמה ציאה לענין ציאת מקדש בנזומחת הגוף, וניחה
העיריות ויבנה, וניחה הארץ להתחייב במלות החליות זה, אם לא שיפרט לך הכתוב צא' מניחה
הארץ שאינה אלא לאשר ירושה וישנה כדרך שפרט לך גני מלך וירשתה וישנה זה, וילמדו שאר
הניחות מומנה. וכן כנזא השמש כאן שאין הענין אחר ציאת השמש ממש דהיינו אחר שקיעתה,
כ"ח כל המדך זמן ציאתה דהיינו משש שעות ולמעלה (וכינה הכתוב שקיעת השמש בלשון ציאה,
אריסת השמש בלשון יליאה (השמש ילא על הארץ), והוא כפי דמיון ההמוני שהשמש בזריחתה נראה
כאלו היא מתרוממת מעל כדור הארץ ומתרחקת ומנו חזר לשון יליאה, ובשקיעתה נראית כאלו
שבה שוב אל הארץ וצאה אלי חזר לשון ציאה), ורבותינו למדו דקרא ציאה מוחלטת קמשמע
דהיינו אחר שקיעת המנה ויורה על זמן האכילה ערש"י ולקמן (כ"ג י"ג) וכנזא השמש יצא אל
חוף המנה: (ז) ובשלת ואבלת. ללי אף הוא קרוי צבול (רש"י), כנזא מנזאר (במשפטים)
צענין צבול הנשר וסלני כי לשון צבול עיקר הוראתו ההכשר לאכילה (געניסצאר מאשען), וסלל
אלי הכישול צקרה והללי האש, ובפסח לא הכשירה התורה אלא הללי, ומזה חייני כח.
(פי מזה דברי מורכייכ דה"צ ל"ה י"ג) ולפי שהפסחה מודרת גם מן הסגיה כתי"ש פסוק ג.)
ש"ג ל"י דוקא, לכן צמר לשון צבול הסלל שתיים ובגדרים רפ"ו מציא רש"י שהללי הוא בכלל
מנזול מן ויבטלו את הפסח הכתוב דריה, והקשה בתוס' רע"ק למה לא מציא ממוקרא הכתוב
כאן בתורה, ולדברינו אין כאן קושי, דקרא דילן גם מציגיה משמע. ומלאחי כדברי להרצ צפרי
חזר צפ"י פ"ז ס"ג, וכנזא עלה אשכחנא ערגינא: ופנית בבקר. לנדרו של שני (רש"י) והוא ע"ו
ניסן, לליכא למימר לנזק ראשון שהרי הוא יומי ואסור לנזח חוץ לתמור, ואשילו לנ"ד אין
תמונין. עריה עייני ליכא למימר לנזק ראשון, דהא צעני רחיית פנים בעורה ולהקריני קרצבתינו
עולות רחי' ומגינה, ומלאחי שכיב הרד"ס צפ"ס חוב' סוכה (ד מ"ו), ע"ש: (ח) שישת ימים
תאכל מצות. ובמקום אחר הוא אומר מצעת ימי? מצעה מן היסן ושפה מן המדש (רש"י)
(ממכילתא), ומרנח פסות הכתובים מנזאר כדברי ר"ל צוה, כי אחר שהזכירה התורה (לעיל
פ"ג) ששה ימים תאכל עליו מלות, שיש לעשות שאינו מוחזר על אכילת המלות למצעת הימים
לא צההותו צעיר הנצמח להביא קרננות המג, וכדרייק פסות לשון עליו דלאחר קרא כמנזאר
ס"ו, חבל אם יפנה אחר יום הראשון ללכת לציאו שאין לו עוד עסק באכילת שלמי סגינה, לא
יהיה מוחזר על אכילת המלות, לכן אמרה תורה כאן ופנית בצקר והלכת לאחליך ששה ימים תאכל
מלות, יראה אף כשתפנה ציום ע"ו צניסן ללכת דרך ציחק ומתרחק מעיר הנצמח וכן ציך לאכול
שלמי סגינה, וכן אחר המלות את ששה הימים הנשאלים צהיותן שאין צינה לאכול
ומיום ע"ו וחי"ך כנזא הותר המדש. לדברי הגרי"א כמה מדרייק לישנא דרש"י (פסחים כ"ח) מצעה
שיטנו צקום אכול מזה ישנו בכל תאכל חמץ וצעה שאינו צקום אכול מזה אינו בכל תאכל חמץ,
ואם צמאר יומי אינו רק רשות גמורי, מאי קאמר צעה שאינו צקום אכול מזה אינו וכו' דהא
ודאי ליחא, דהא ישנו בכל תאכל חמץ גם צמאר יומי שאינו צקום אכול מזה, אלא ודאי דצמאר
יומי אפי"ג שאינו מונה כלילה ראשונה, עכ"פ מלך המלות ישנו צקום אכול מזה. עכ"פ דעת רבותינו
מנזארת צפטייה דקרא: (ט) שבעה שבועות תספור לך. מלת לך אינו לחוספת שאין צו לרך
כמו שיראה בתחלת ההפשה שאינו אלא תיקון הלאון בלבד, חבל הוא צמנת עיקר התכוון במנזאר
זה, וצא לטורות שלא מהיה ספירת מצעת השבועות האלה לנתינת כמות מספרם בעצמותן בלבד,
כאשר ישנו ההמוניים, כי אם חוננס הספירה מהיה לנתינת חיכות הנהגה האדם בכל פרטי עניניו
ומעשיו, כמו לך לך מאלךך האמור לאנדרסם, שיש במלת לך ענין ההפשה לאנדרסם שלמי הכני,
וכתי"ש רש"י שם לך לך להגאחך ולטובחך ושם אעשך לגוי גדול וכן צרוז המקומות יש במלת לך
ענין הטרך והפשה לגוי שלמי הכני, שימלאו צו חפלו ורלונו שיטמנו על ידו מן הסק או יגיע
אל המצוקס ומנו, ואף צמאר (שה"ש צ') הגשם מלך לו יש צו מענין ההוראה הזאת כי
היא מלינה שירית, כאלו צמס הגשם מפני עת הגננים והזמיר והלך לו אל חקלים אחר לרדת שם
להשלים מצבו שהוא חפלו ורלונו והפשה אליו וכן כאן צענין תספור לך ירמוח במלות הכני לתועלת
נפש האדם ולטובתו, להקדש ולהתעורר ציחק צהמוך זמן מצעת השבועות האלה מכל תאחת
המצעיות ומשצות פסותות, כי גם במלת תספור אין התכוון צו לנזא לדעת כמות הימים והשבועות,
חבל עיינו כאן גם ההשגחה והעיון (צמאצמכטונג), כענין (חיוב י"ד) לעדי תספור, וכן שם (ל"ח)

וכל לעדי יספור שאין ענינם עם לדעת כמות מלפני רגליו, אבל עיקר המטון בו ענין ההסתמך והעיון על איכות לעדיו וההסתמך, וכן כאן טעם חספר לך חספשו על עניניהם (דוא זאָללסט לזאָללען פֿיר דין, פֿיר דין אייגענעם וואָסל צעזאָכטוינגספֿאָלל זיין) ותחנותיו על נספך מה הוא הקוב האמתי שחצפר בו, והרע האמתי שחצפר ממנו, ולא תעשה שום מעשה נלי למקול חסלה צמאזני משקל הדעת לראות הטובה היא או רעה, וכמו שיחגה האדם צקנלו מעצרו סך מה ען הדמים, שהוא מקפיד על כמות המספר, ועל איכות כל פרטי המספרים, כל חצא לידו גם מעצב אחת המספרים הגרועה והספולה, ככה חתגה צכסירה צנעת האלה, שלא חקפירו על כמות מספרם צלנד, אבל חדקדקו ציחר על איכות כל פרט ופרט מהמשך זמן זה, שלא יאחד אחד מהם צמסרון שלמות הנפשי, המגרע והספול מעלת נפם האדם ויחרוה, וצכולס ישמור את נפשו מאל להיות צם תמים עם ה', וכמו שהעירחתי התורה ע"ז צמקום אחר צאמרה (פי אמור) צנע צנמות חמימות תפייה, שהמטון בו על חמימות ושלמות הנפשי כמע"ס, והנה נחצאר (צצמקומי צנע על חסאחיס) היות עיקר המטון צם צנעה, ההצנה וההצורה צנמעמד חלסר הצנוי לפי שהמסכת כמות זמן זה כמו לכוד וצרו צמלסר מספר צנעה, עד שאין צכמו להחמשך חוץ מצול זה, אבל לריך לחזור ולצוב צהקשו חמיד חוך צבול זמן צנעה (איין אָנגעשעררעטער, איימעער טריקקעשרענדער לייטרוס), מעתה טוכל לצא על כוונה שנייה שהיא צלחת עיקר המטון צמה שלוחה התורה צנעה צנעות חספר לך, כי הנה ידענו (ממ"ס רבי) שיש שני סרטים צלהיק, אחד אסור צאל"ף כמו ויאסור אוחו לעינייהם, והשני יסר צייד כמו ויסרתי אהכס, וסנייה לפון אסירה וקפירה אלא שלותם סהם צאל"ף כולו על אסירה הגוף, וחותן שהס צייד כולן על אסירה הנפש, והדברים דומים כי כמו שיאסרו לגוף שלא יעשה כמעשהו או שלא יא חוץ מן צבול המקום צנבלו לו, כן יאסרו את כח הנפש והלון הנפשי צנבלם שלא יסרון צפעולחו הגבול צנבלה לו סכעת התורה, כי אם לא יאסור הרלץ הטצעי יחפשו מהלחה לגבולו הכון לו, כענין ממאמס אין אדם עם וסאי חלותו צידו, כי אם יניח האדם ספלו ורלוטו הטצעי למעול כפי טצעו, גם אם יאסוף כל שלל הארץ לא יסקט הספץ הסנימי חמיד מלחפון יחר, וכן לענין הצבול המדומה, ההדיוס רודף אחר הצבול מצקס להיות סר נעשה סר מצקס להיות סר יחר גדול, השיג גם זה מצקס להיות מושל, נעשה מושל יצקס להיות מלך, וכן חמיד כמו שאלחו צנצוכלנדלר הכעש שהיה מלך מלכים ולא נס ספלו עד שאמר אללה על צמתי עב אדמה לעליון, וכן יקרה לאדם צכל כמות נפשו כשיחפסע אחד מהם צלי מעלור, ויעצור צבול התורה והמכמה לא יסקוק לעולם, אמנם התורה חסיס צבול לכמות נפם האדם, וחודיעהו דרכי המוסר אשר צהס יוכל לאסור ולקשור ספלו ורלוטו הטצעי, מענין זה אמרה תורה (ואחמקן ד'). מן השמים השמייעך את קולו ליסרך, כי המורה או האזרה חמגע את האדם מעשות דבר מה, ואם הוא נמגע מלעשותו הנה הוא כאלו נקשר ונאסר צכללי צרלו, עד שאין ציכלתו להשיגו, או סרלוטו וספלו קשורים צנבללי המוסר והאזרה שלא למסוך ושלל ללות, חכו המטון צמלה ליסרך (דיך לו פֿעססעלן, צעלףאמען), ומה הונס על כלל סוקי ה' ומספסיו סם מורה, צנבל הורלחו חיוס חקשרות האדם אלי לעשותה, וחרנס מורה (פֿעצריציד-ליכקייט, פֿערפֿליכטונג), וכמ"ס (צמספטים) והתורה והמורה (וצמכדכצ"י ופי ד' רע"ס) אמרו ויכל יעקב ללות את צניו, ללות צלנד מעני לי אלא דפקיד לון לגבי סכיחל לחקשרה צדה, ע"ס. מצולר שפי מלת ללות להורלח חקשרו). וע"ס ממסר ספן נפם האדם ורלוטו הטצעי ע"י מלות התורה והאזרות נקרה התורה צכללה צם מצורת הצרית, כמו שקרה הצביא (ימקאל פי) והצלחי אהכס צמסורת הצרית, שפי אאסור אהכס צצרית התורה, שלא חסיו ספסייס כרלוטס הטצעי לעשות כחלות לצבכס הרע (ע"ס ר"ס צ"מ), והוא סם מוסר הגאמר צכל כ"ק, כמו לדעת סכמה ומוסר, ירלח ה' מוסר סכמה, ע"ס ממסר כמות הנפשויות שסיס צבול לכחותיו לכנות ירי לצב הצעים. — ילא לנו מכלל הדברים צצמיות התורה ומלותיה יאסור האדם ויאסור חלות יארו הרע, וכל חלותיו הטצעיות סם חמיד קשורים ואסורים צמסורת הצרית, ומצפינה זו לריך האדם השומר תורה ומלותיה להחדמות צנפשו המתחיה להיות כאיש היוצב צצוי צצית האסורים, אשר נמגע ממנו ספשיית טעוהו כספלו ורלוטו צכללי סוק וצבול, אבל ילך הלון וסוב חמיד צמוך הגבול אשר יצבילהו כוחלי חדרו, ככה ידמה האדם איע צחלותיו וצחפניו הטצעים, כאלו יושב חמיד צצית מצורת צרית התורה, כל יסרוץ צהס את הגבול צנבלה לו התורה, כי כדי למשול על רוס החלוח לריך האדם לשום חומה עם דלתים וצריח לשנייה לקבור החלות ולאסור אוחס שלא חלחה החולה, והיא המתחמה צנפסם אדם סנימה להלסם חמיד עם החלות שהטצעו בו מנעוריו, ולענוח מה שהצב חסלה, ולאסוב מה שסנח מראשויה, וללגל החלות האלה המסערות צנפשו ולנמטים בו אין לנו כלי מלמטה אחרת זולת התורה ומלותיה, צו יוכל ללכוד את הלך סנימי להלסם

להלם צו ולהליכו שצוי ומאוסר תחיות ולזה אמרו (מכילתא פי יתרו) כשאמרו ישראל צמתן תורה מקצנן אטו עלינו וראה משה שקבלו עליהם את התורה נעל הדם חרץ עליהם ואמר להם הרי אחס קשורים עונדים תפורים, ולהיות שצמורה נוכל להשיג השניה הרומנית הזאת, לכן קראה המצורר צמס שצוי, ואמר (תהלים ס"ח) עלית למרום שצית שצוי ע"ש צמרגומו. המורס מן הדברים הוא, כמו ש"ס שני מיני מאסר, מאסר גופני שצטרש אסר, ומאסר נפשי שצטרש יסר, ככה ישנם שני מיני שצרים, אס שצצו גופני הנקרא צמס שצוי, אס שצצו נפשי הנקרא צמס שצצו, ומתחייען הדברים ממ"ש צמכרשצ"י (אמור דפי"ו ז') מתן דיתצו צמעניתא צצצתא וכ"ו כל הורא גז"ד אחקרע מי"ט צגין דאסיד ציה צהורא יומא צכללי דכלהו דאקרי צצצו ודאקרי צצצונה. ע"ש. מפתח אני אומר שעל שצוי ומאסר הנפשי כוונה התורה צכוונה שנייה צמי"ש. שצעה שצצויות חספר לך. כלומר צצצעת השצויות האלה תדקדק ציותר על שצוי ומאסר נפשי, להיותך צס חמיד מוסגר תחת מוקרת הצרית, ויתורגס שצעה שצויות (זיעצען רעליגי'אע וואכען), כי כמו שציקר הוראת מלת שצצו הוא ההצורה וההשצה שצממעמד מאסר הרוחני, ככה מלת (רעליגי'אן) יש צה כל הוראות האלה, שהיא מלת מורכבת צלשון לאטייני מן רעליגי'ארע שענינו הקשור והמאסר (צידען, צעספעלן) וממלת רעליגי'ארע שענינו ההצורה וההשצה וישצו דעת הכסש (לוריקגעהען, לוריקקאומען, איצערדעקקען, איזויכגעהען). והצכוון שלא נמנעו רז"ל מלכנות את התורה צמס שצציי, כלמסר מכרשצ"י (צראשית מי"ו ז') וכל ה' ציוס השציעי. דא תורה שצציי"ט וצמכילתא דריי לט' משפטים וממלא ישלס שצעהים אין שצעהים אלא דצרי תורה קמו מוסרי ואל כסף המצוק צמוסר אל תרף אמרו עליו צספרי פ' האזינו אין מוסר אלא דצרי תורה. וכ"א צירקרא רצה פ' למ"ד קמו מוסרה של תורה, וכ"א צמדצר רצה פי"ו המצוק צמוסר היו מדוצקים צמלות. וצמכרשצ"י (סנחס רי"ג) שמע צני מוסר אציק, מוסר דא אורייתא. ולזה נקראה התורה צמס צרית (כצמכילתא פ' צא וצספרי פ' שלח) אין צרית אלא תורה שנאמר אלה דצרי הצרית (וצמחל דצ"א פי"ג) צריתי היתה אמו, אין צרית אלא תורה, כי עיקר הוראת שס צרית הוא לשון התקשרות, והוא המוסר. וצזה תחייצצ דעמינו צדצר שהוה תעיה גדולה, אשר עמדו עליה כל המצצרים, והוא, למע לא הצכירה לנו התורה שהמג הזה הוא יוס מתן תורתינו, והרצה דצרים נלמרו צזה ממי המצצרים, ולא תחייצצ צהס דעת אורצ האמת כפשוטו, אמנם לפי המצואר צלשון שצויות, שיש צהוראמו מוקרת צרית התורה, הנה צמס חג השצויות שצכרה התורה, המכוון האמתי צו; חג מי"ח, חג השבויות (רעליגי'אנספעסטי, פייער דעס רעליגי'אנסצנידניסעס), ונקרא התורה צכללה צלשון צרים כמו (ס"ס צחקתי) אלה הסקים והמשפטים והתורות וכן צהרצה תקויות; ואמסר צתפלה את יוס חג השצויות יוס מי"ח, השני הוא ציאור אל הקודס לו. והנה רז"ל חכמי העשנה והתלמוד קראו את חג השצויות צכיי צמס עלרת, צמטנה (מגינה י"ז) עלרת שחל להיות צצצת, ושס צתלמוד מנין עלרת שיש לה תשלומין, וכן צתקויות אין עקסר צמטנה וצתלמוד שהוה תמוה, כ"ל כי לדעתם המכוון צצציה שס אחד, שס עלרת הוא ציאור לשס שצויות, וכמו שחלש וצתלמוד להאוקלס ויציי"ט (סנחס כ"ט ז') וציוס הצצורים צהקריצכס מפתח חדשה לה' שצצויותיכס, שצמרגו מלת שצצויותיכס וצצלתיוכן וצאמת יש צמלת עלרת ההוראה עלמה שצמלת שצויות ע"ד שציררנו, כמו שיש צמלת שצויות הוראת השצוי ומוסר הרוחני (אייעע גייקסיגע צעלאהמונג), ככה הוראה זו צעלמה מלאטוהו צטרש עלר, כי גס צרש זה ישמש על המוסגר צרית האסורים (אייעגעשפערט), כמו (ירמיה ל"ג) והוה עורנו עגור צמלר המערה דמרגומו כלי צדרית צית אסירי, וכן תקוס השצוי והגלות נקרא עולר, מעולר וממשפט לוקס (ישעיה כ"ג) ר"ל מתקוס המאסר שהיה שס עגור וכלוא (ע"ש ר"ש צ"ט), והוה משמש על השצוי ועל המאסר הרוחני, כי כל יוס המיוחד להצצויות הענינים אלקיים קראו הצצאים צמס עלרה, כמו (מלכים ז' י') קדשו עלרה (יואל א'), קדשו לוס קראו עלרה, ומליש מופלא שצצ"ד שהיה מתצודר צה"מ צעסק התורה וצצצורת ה' אמר (ס"א כ"א) נעצר לפני ה', כי כל מתצודר יחרקן מן ענינים ארניים לצלי תהיה נפשו מפחרת על דצרים גשמיים סולה לו, ויתדמה צנפשו להיות כאיש שצוי ומאסר צרית מדרשו שאין לו התצצרות והלטרשות עם כל השפטים וקניי העולם הארליים המצצרים את נפשו, והוה הוא השצוי הרוחני; וצס' קול רמנו ריש מפתח שציעית הארץ צעסס קריאת שס עלרת לחג שצויות ע"ש. ואת הנראה לדעתי כצצתי. וצמנת ותדע שימי שצעת השצויות האלה נקראו. י"ט עומר. ושס עומר תמנית מכווני שצלים האסורים וקסורים ימד, והמאסר הגשמי הוה יעורר אותנו על מאסר הרוחני, וכצו דצרתי מזה צאמור. ע"ש. ודצרי חכמי אמת מתיקון פגמי הספירות מכוון היסצ עם הדצרים שנלמרו עד הנה. ולפי המצואר צמלת שצצו שענינו הקך אמני השצוי והנאסר צממות מספר שצעה המוצר וצוצצ חמיד צהקפתו צהמשך כמות זמן זה, אותה ההוראה צעלמה היא צמלת שצת, אשר יורה ג"כ על המשך זמן

שבעת הימים (כמו נאוי שבת עם יולאי השבת) שבועות שבת יש ג"כ הוראת ההסדר וההשגה
 נמשך השבוע והנאמר; ומה ששינתה התורה מה לקרוא את כמות ימי הספירה בשם שבעה
 שבועות במקום שבע שבועות שקראו אותן באמור, יל לבי שיש הנהל עלמי בין שם שבע
 ובין שם שבת, שבשם שבת יש ג"כ הוראת שם יום הפרטי והוא יום המנוחה, משא"כ בשם שבע
 יש בשם שבע מה שאין בשם שבת, שהזכירו שם שבת להוראת כמות זמן שבעת הימים (והא"כ)
 כוללים אלו את ששת ימי המול בתוך יום הפרטי הזא עליהם באחרונה והוא השבת כי הכל
 הולך אחר החתימה וכטעם אחר העיקר, אבל שהזכירו שם שבע אין אלו מעלים זדעחנו רק
 המשך זמני שכוללים זו שבעה אחרים נלמי השקפה אל יום המיוחד שביניהם (עאגב זיצענד),
 ואחרי שבמשה תורה המכוון לבאר את התורה בלזר היעז, לכן נסר יותר בלשון שבעה שבועות
 לכלול זו גם חיונה למומי יומי והם שבעה האחרים שבכל שבוע, זה אינו מוכן בלשון שבע
 שבועות. ויש להתבונן עוד על שני שמייים שגין פי זה לפי אמור, האחד כי כאן אמר שם המספר
 שבעה בזה"א בנאף שהוא קימן הזכר, ושם באמור אמר שבע שבועות שם המספר בלא היא שהוא
 קימן המין לנקבה (כי שם המספר משלשה עד עשרה קימן המין זו היפך שאר השמות, בשאר
 שמות קימן הזכר בלא היא בנאף וקימן הנקב' בזה"א, ובשם המספר לזכר בזה"א בנאף ולנקבה
 בלא היא ד"עו שלשה זכרים ושלש נקבות), ושני השני מיוחד לרבים, כאן אמר מספר לך לשון
 יחיד, ושם אמר וספרתם לכם לשון רבים. ואפשר לתת טעם לזה, כי מדרך לשון עברי לדבר
 בלשון זכר בדבר שמתבצע להשפיע בדבר אחר, אבל בדבר שמתבצע לקבל השפעתו מדבר אחר
 ידבר זו בלשון נקבה, על השמים שהם משפיעים לארץ אמר האזינו בלשון זכר, ועל הארץ שמתקבלת
 השפעתה ממעל לה יאמר ותשמע הארץ בלשון נקבה, וכן הלכ שבאדם אשר נמנו חולאות מיים
 והוא המעורר הראשון לחנוכה האזנים לעשות מעשיהם והוא בצחינת מעשיהם אליהם ידובר זו
 בלשון זכר כמו ולכי ראה חכמה, אמנם שאר אזני הגוף שמתנועתם לפעולותיהם הוא מלד
 המעוררות הלכ הם בצחינת מקבלים מנונו, ודבר זהם בלשון נקבה, כמו ידיים שפכות דם נקי,
 רגלים וממרות וכן צבולם (עמ"ש מה צבולותך בצרחה אליו אחודע), והנה שם באמור תלתה
 התורה ענין הספירה בהקצת מנחת העומר, כמש"ס וספרתם לכם מנחת העומר מיום הביאכם
 את עומר התנופה שבע שבועות, כאלו ענין הספירה חלוי בהקצת העומר, והוא המעורר אותנו
 וגורם את הספירה הזאת, ואחרי שהספירה מוגרמת מדבר אחר ותלוי זו ידבר נמנו הכתוב בלשון
 נקבה, כמו בצחינת מקבל, לכן אמור שבע שבועות בסימן מין הנקבה, ולזה אמר שם בלשון רבים,
 שבהקצת העומר היה העסק גדול באנשים רבים, אמנם מה שלא חלה ענין הספירה ממששה
 הקצת העומר רק בזמן החל סומם בקומה, והאדם נדעת עולמו ומתעורר לקיים ענין הספירה,
 לכן ידבר זו בלשון זכר בצחינת מעורר מלד עולמו ויאמר זו שבעה, שבעה שבועות בסימן מין
 הזכר, לכן אמר ג"כ בלשון יחיד שכל יחיד יחיד צאה לו המעוררת הספירה מלד עולמו. ודברים
 אלה יש להם מקום למייל ספירה בזמן הזה דאורייתא: (*) מסת נדבת. פי מקת זולת (אויסער,
 אהנע), כי שרש נאם מנחף עם שרש חל, שניהם יורו על התמסמות והחכת הדבר הגשם עד
 שיהיה נוזל למזר חלקיו הולך והילך, (לערשמעלנען, פליסקיג מאכען). כהתממות השערה הזפת
 התממה והדגש, ובכללם המתכות והזוכיות הנאים בזה, כמו כהמם דונג מפני אש, ונמסו הכרים
 מדמם, ושם השמם נמם, הכים חלו מפני ה', ישלח דברו וימסם, ישכ רוחו חלו מים, כשמשיב
 הרום הקרח נמם ונעשה כמים נוזלים, וכמו שהושאל משרש חל שעיניו חילה מלת זולת,
 שהוראתו תמיד על הליאה מן הכלל שעיניו כאלו אותו היולא נוזל מן הכלל ואין לו דבוק זו
 (אצטליסקיג), כמו זולתי קול, זולת דלת עם הארץ (מ"ב כ"ד) אין אליהם זולתך, ככה משרש
 נאם שעיניו חילה הושאל מלת נמם להוראת הליאה מן הכלל, כמלת זולת (אהנע, אויסער),
 ופירוש המקרא זולת כדבר ידך אשר תחן לפי זכרת ה' לשמוח זו אחת ובנך הימים והאלמנה,
 זולת כל זה ושמות וגו', חכרת (אויסער דער פרייוויליגען באצענד דיא דוא לו געצען האפט וכו'
 זאָללסט דוא דיך פרייען וכו' אויך דענקען), ושלש המקראות מעוררים יחד צענין, להודיע חובת
 מן השבועות, שמלכד הנדרים והנדבות שהם צאים זו לשמות זהם איש וזיתו. ולשמות גם העניים
 והנדכאים, יש לשום אל לב העיקר התכליתי המכוון בנת השבועות, ולזכור שהוא היום שבעשינו
 זהם עבדים לאלהינו, ולקבל זו בלב שלם מחדש את עול מלכותו עלינו, ולשמוח את כל חוקי
 התורה הזאת, זהו שחתם לאמר, חכרת כי עבד היית במצרים ושמת ונשית את החוקים האלה;
 וטעם עבד היית, נעשית ונהיית עבד אלהים בקבלת עול מלכותו צמית (בינו גאטעטעקדיגענער
 געוואָרדען), היית, כמו ועתה היית לשני מחנות, טעם היית נעשיתי, וכענין היום הזה כהיית
 לעם שהורחתם העשות דבר שלא היה (געוואָרדען), וטעם במצרים בנסת מלרים, כי הביית שמעם

גם לקצת הגורמת, כמו איש צחטאו ימותו, בצנת פטאו, כי שצוד מלרים היה הפנה העיקרית לקצלת החורה, כי חלית האחתי המכוון ומנו ית' שצפוד מלרים לא היה רק לקצלת החורה, וכמ"ש מהר"י גיקטיליא כי אלו הרבה את ישראל והשפיעם בלי שצוד והיו מחלחלים בארץ ומללימים עלי, לא היו מחללים לקבל התורה האוקרת עליהם כמה דברים שהיו רגילים בהם במחלכות וצעריות; המצוקן אלו יומנע לאחד מאחנו היום מלאכול בשר ומלשחות יין זמן מה היינו מלשערים מאד, להיחיתנו מורגלי' בה, כש"כ באיסור חרי"ג מלות לדורי דורות, הים דבר מוקפה אלל יכרו של אדם יותר מזה, ולזה היתה מעלה ה' להציאם צבור הצרל צמלרים להפחותם עם ולהרבותם, וטהיה הצטחתו מקוימת אללם צמלרים ולא היה יכולת צידם ללחא מוננה, כי היו משועבדים חמת עול מלכות, והסכימו צמלרים לקבל את החורה כמו שהודיע למשה צהוליאך את העם ומלרים מעצדון את אליהם על הכר הזה, וכן האותות והמופתים שנעשו צמלרים הן יקוד גדול לכלל מורחיתו הקדושה במה שנדלנו זה מכל עמי הארץ שאינם חייבים לעבוד את ה' רק במלות מדעיות שכן ז' מלות בני נח ופרטיהן, ואחמנו ישראל המחיינו לעבוד את ה' גם בצוקים המשגבים משקול דעתו של אדם והם חוקי החורה, וזה. כי ה' צ"ה ברא עולמו על פתי דרכים, הא' כפי חקות הטבע שריגה זה עם כל עמי הארלות, כולם מקצלים עוב ורע כפי החוקים האלה שניקדו בצנחשית, לעומת זה אינם חייבים רק במלות טבעיות ומדעיות, אמנם ע"י האותו' והמופת' שצמלרים שהגיה את ישראל בהנהגות שלמעלה מחקות הטבע, לכן המחיינו שצודת' המשגב' משכל ומדרכי הטבע ומדע האנושי; וכ"ז ככלל צמלמח, כי עצד היית צמלרים, ויחן ג"כ כי צמלרים שחמך כחן אינו דוקא הארץ שהיינו זה עצדים לפריעה, כי גם המדבר שהלכו בו ארבעים שנה הוא נמשך לארץ מלרים, ומעדות הכתוב (יחוקאל כ') צמדבר ארץ מלרים, אשר צו נעשו אצותינו עצדים לה' בקצלת עליהם עול מלכותו צמתן חורה. וקרא כחן את כל החורה בשם חוקים כמו שקראה עולמחמן צוינו ה"א לעשות כל החוקים האלה — וצזה יתישב מה שנתקשו המפרשים למה אמר צמג השצועות וזכרת כי עצד היית צמלרים, כי זה מחמק יותר אל חג הספת, והם לא נאמר מאמר זה, גם לא צמג הסכות, ואם נאמר כהרצ"ע שהוא חזר על לוי מלות העצד, הנה הכתוב אומר, ושמת ועשית את החוקים האלה, גם כי צפסח וסכות היינו ג"כ חייבים לשמח עצד ואחנה, ועוד מכו ענין החוקים צמג השצועות, כי השמחה איננה חוק, ואם הוא על ספירת שצנע שצועות חין יאמר חוקים לשון רבים, גם לדברי המפרשים שחממך. נפת נדנת ידך הוא מקרא עכורם כמ"ש הרצ"ח, גם מלת אשר מיותר לגמרי לדבריהם. — ודע שצנחגיה ז' למדו רצותיו ממלת נפת שכל דבר שצמוצ אינו צא אלא מן החולין, כי כמו שהשחתך נפת עם נול להוראת הזולת, ככה ישחתך עמו להוראת פחיות המעלה (בערינגעאלכטעט), אשר משרש נול נאמר כל מכנדיה הזילוח מה חזלי מאד, על פחיות הכבוד, ככה הושאל מלת נפת להוראת החולין שהוא פחות צמעלתו נגד הקדם שהוא העולה ממנו צמדרגה, והוא צעלמו ענין הזולת שהורחמו על היליאה מן הכלל, שאחור החוזל הוא נול ומופרש מן הכלל ואין לו דצקות צו, ככה צו, דבר השפות צמדרגמו ישאר מוצדל מן המעולה ולא יתדבק צו, וצמתני' ישמשו מלת נפת עם על השחלקות הרצב, אמרו ויש מעשרות הרמונים משמקו, ופי' צירושלמי משיכטבו מחלה, מלשון אחינו המכו את לצנינו שצמגמוהו פלגון לצנינו (ע' ערוך נכ). והנה מה שנקרא חג השצועות יוס מתן מורחיתו, ניחא לחנא דקדר עולס (צבת דפ"ח ח') דציוס ו' ילאו ממלרים וצבת היה יוס צ' של פסח, והוא יוס א' לשצועות שהוא יוס חמשים לפספיה, והחורה ניתנה צצנת לכ"ע, והוא מכוון להילכתא ומנהגא. אמנם לחנא דציוס ה' ילאו ממלרים, וציוס ו"ו החמירו לכשור הספירה, נמלא דיוס חמשים הוא ציוס ו"ו, ולכ"ע צצנת ניתנה החורה והוא יוס כ"א לפספיה, ולמה אלו עושים חג השצועות ציוס חמשים; וחמירו שלא תלה הכתוב חג השצועות ציוס ו"ח אלא ציוס חמשים לעומת, מדע דכפ"ק דריה אמר עלרת פעמים חמשה פעמים ששה פעמים שצנע, הכי דכשיו מקדשין עש"י רחא"י היה לפעמים חג השצועות צממשה צסיון חף שעדיין לא ניתנה חורה אליצא דכ"ע אלא ציוס ו' כצנן או צו' כר"י (עמחו רצ"ש ס' ל"ו וצמ"י ס' ת"ל ותל"ד), וחצנלן לדבר כ"ל דנחמת עיקר קצלת החורה היתה צשלת ימי הגצלה, כצנחור ס"פ משפטים ולא משה אמר וגו' ויספר לעם צד' צסיון את כל דברי ה' ואת כל המשפטים שהם ז' מלות צני נח וצנת וצנוד אצ וחס ופרס אדומה ודיען ושמיטין ויוצלות וקללות שצצמ"כ, וכל זה כתב משה ז' ציוס וקראו לפניהם עוד הפעם מן הכתב צממ"ש צסיון כמ"ש ויכתוב משה את כל דברי ה', נעשו ונשמע, ובו ציוס כרת משה עממם את צרית החורה, ככתוב עם ויקח משה את הדם ויזרוק על העם ויאמר הנה דם הצנית אשר כרת ה' עמכם על כל הדברים האלה, ועז"א צמכילתא פ' יתרו אמר להם משה הכי אחם קשורים עובדים מפרים מחר צואו וקבלו עליכם המלות כולן. הנה מצואר שצכר קודם יוס נחיתת החורה על

על הכר צגלוי שכינה ששמענו צו עשרת הדברים, כזר קצלו עליהם ע"י משה רוב חלקי המצוה ונכנסו בצרית המורה צלשת ימי ההגבלה, וגם עליהם חל שם מ"ח; וניחא צוה מה דליחא (צ"ח ד"ג) ויהי ערב ויהי צקר יום הששי על קבלת המורה, והקשו צחוס' למי' צצצעה צחדש נחמו עשרת הדברות מאי יום הששי, ולמ"ש יחא, לקבלת המורה הימה צששי ואותן עשרת הדברות צצציעי וכיוונה הסכמה העליונה למנוע מלקבוע את חג מ"ח זיום הקדוש והגורל שיהיה צו גלוי השכינה לעיני כל העם להשמייעם עשרת הדברים, שלא יצא מזה קלקול לדורות לקטני אמונה לאמר אין תורה רק עשרת הדברים שהם מלות שכליות וששמענוט ומי הגזירה (ע"ד צצטלו לקבוע עשרת הדברים צק"ש מפני מרעומת המינים, כצצרכות י"ג), וכדי להשריש האמונה בכל המורה אף המוקים שלא ששמענוט רק מפני מרעיה, הוקבע לני לחוג את חג מ"ח זיום נ' לפסירה שחל צו אז יום השלישי להגבלה אשר צו שמענו ומפי משה רוב חוקי המורה ומשפטיו וקבלטום עלינו צמאמר נעשה ונשמע, ועליהם היה הצרית כמ"ש הנה דם הצרית. והצבונן שלא כנו מקדרי התפלה את חג השצועות צשם יום מתן תורתנו כראוי לדגד המיוחד צזימו, כמו יום הזכרון, יום הכפורים לר"ה ויה"כ אבל כנוהו זמן מ"ח דומה לזמן חירותינו, זמן שמתחנו, דשקט וסוכות, כראו לדגד המתמשך כמה ימים, לפי שצאמת מתן המורה אינו מיוחד ליום אחד הפרטי כ"א צהלטרפות ימי ההגבלה וכאמור: (ג) תעשה לך, לרצותינו (סוכה ט' א') לך למעוטי גזולה, וצחוס' שם הקשו למה לי קרא לפסול גזול תיסק ליה משום מלוה הצא צעצרה, ומרנו דמלוה הצא צעצירה לאו דאורייתא אלא מדרבנן. ע"ש. ושמעתי אף אי מלוה ה"צב דאורייתא מ"מ לרבינן קרא לפסול גזול, כגון אויר ארצעה טפחים שהיו צבורה, וסיך הרוב מד"ע אלו דצדד המתקבל טומאה וכדומה מפסכות הפסולים, והמעט הכשאר עוד צאזיר סיך צכך גזול, דמטעם מלוה הצא צעצרה לא היה צידינו לפסול, כמ"ש חוס' ר"ס לובז הגזול דנעיר הדמח לא הויה מלוה הצא צעצירה שאין המלוה צלה מחמת העצרה, דאטו מחמת העצרה שנעשה ציה כשיק ציה. ע"ש. הכל נמי אטו כפיק צבורה זו מחמת אורו מעט סך גזול, כי ארצעה אינו לא היה כאן אותו הגזול, רק הרוב היה כשאר מתקבל טומאה, ונקום הגזול היה כשאר פנוי צלא שום סך היה כשר, שלא היה רק סך פסול פחות מד"ע ואזיר פחות מג"ט, דאין מלטרפין כדאמר' סוכה י"ז, להכי לרבינן קרא למעוטי גזול, והוי גזול סך פסול כמו דצד המתקבל טומאה, תימי מיהי תימי, המורה פסלתו, ושנייה שם סך פסול עליהם, ויש צבורה סך פסול ד"ט פסולה, ונענין מלוה ה"צב רחיתי דגד מתמיה צחצוצות נודע ציהודה ח"ר צבוק הספר, והוא על דברי הריצ"א שהצילו צחוס' (מולין קמ"א א') צהא דאמר' (פסחים מ"ז) אחרישה לא לימייב, שהקשה הריצ"א והא י"ע עשה ול"ת, ומירץ דהוי ללא דמי מיחו אם עבר על אותו לאו אינו לוקה דהא ללא דמי היינו משום עשה אבל הלוא כמתן דלית' דעשה דמי לה. ע"ש. וממה עליו דסוף סוף כיון דאין עשה דומה ל"ת ועשה, אף אם עבר ועשה העשה הוי האי מלוה ה"צב ועשה עצרה דאורייתא גבי מלוה דאורייתא וזה לא מועיל לכ"ע והוי מלוה ה"צב ולא עשה האי מלוה עשה כלל ואינו מועיל וזה לא דמי אפילו הלא תעשה, כיון דמלוה ה"צב אינו מועיל אפילו דיעצד ושפיר לקי על הלוא כיון דהעשה אינו מועיל כד הלוא כיון דהוי מלוה ה"צב, והיאך אמר הריצ"א דכשעבר אינו לוקה, והגדיל הרז קושיא זו עד שכתב דלריך כגד וצד כגד מדיפסקויה, ואני העני לא כגד ולא צד כגד אלא ולא ידעתי מקום לקושיתו דאינא דעת הריצ"א כדעת החוס' הנוכר דמלוה ה"צב לאו דאורייתא אלא מדרבנן, ושפיר אנוכ דצעצד אינו לוקה: (טז) כל זכורך. הא ללא אמר זכרך צכ"ק קמועה, כזר העירונו עליו צמשפטים (כ"ג י"ז) וי"ל עוד שצא לכלול צשם זה שמי הוראות, האי הוא שם עלם להצדל המין מלד אצד הזכרות, והשני שם חואר מלד יחרון מעלת הזכרונ' שצו, דמיונו, זכור כי עפר אנטו (תהלים ק"ג) זכור צזייו שרובה אף שהוא פעול והוראתו צפועל, כמו ללחם נצצע (דעמק"אעניא) לפי שיש צצוה משתי הצמינות יחד, ככה הוא צזכרון, צצמינה אחת הכח הזכר הוא הפועל והדברים הצוכרים הם הפעולים, וצצמינות אחרת הדברים המעוררים הזכירה הם המזכירים ואיכ פועלים צחמות, והכח הזכר אשר נחשור על ידם הוא הפעול (דעמק"אדעוים), ויהיה טעם כל זכרך תאר ללדם הנעלה רומינה גבוה מאל שישים תמיד צזכורו את המלוה לזכור, כמתו צחכח את ה"א, וחכמתם את כל מלות ה' ועשייתם אותם, למען תזכרו ועשייתם את כל מלותי, את הדברים האלה ישים תמיד על לבו לזכור אותם אף שהוא טרוד צעניני העולם הבשמי ומחצצותיו אסורות צזיקי המשא אשר לו ענוהם, צכל זה לא יסח דעתו ולא יסח מלכת לב ולזכור את המלוה עליו לעשות הכל עפ"י המורה, וטעם כל זכורך (אלל דיינע צעדאכחאמע) הזוכרים צכל עת לעמוד על משמרת עבודת השם. ועל כוונה זו הצניוהו צצותיו צאמרם (מכרדש"י שלא לך קס"ה צ') זכורך ולא זכר, אלא כל אינו דנטרין קיימא קדישא ולא צחצון צ"י, אינו דדכור להון מלכה צכל יומא:

בגז המצות. דעת רז האי גאון שנקרא הי"ט סג תשרי חג ע"ש התנועה, לפי שמרקיין ומתפסין
 בשמחה י"ט, כמו (ש"ל למ"ד) אובלים ושותים ומגנים, כלומר מרקיין ומפסין ומכרכרין בשמחה,
 ונקרא הקרבן חג ע"ש שקרב חג, כמו חג חגי (מתפסים כ"ג) וכן אסרו חג (תהלים קי"ח)
 ולפון חסונו כמו תעשה חג. וכ"כ רד"ק. לדברים ששם חג שסונו על י"ט כלל עניני שמחה,
 איך תמו זה שאמרו (חגיגה ו') שלם מלות נטויו ישראל צלוחם לרגל רא"י חגיגה שמחה, היינו
 חגיגה היינו שמחה. ועוד אם המובן ששם חג שמחה הריקוד וטיטוס, איך אמרו (בילה ל"ז) לא
 מרקיין ולא מתפסין ביר"ט. הא דבר שהיחירו מפורש בחזרה אין כח ציד חכמים לאסור, לאף
 דכשז וא"ת י"ט חג צי"ס חכמים לנטל מעטם ושמחתם ושמחתם (כבימות ו') היינו הי"ט שלא
 האחר צמירוס נקרא, אבל כשהתורה רצתה צמירוס לעשות דבר אין להם כח לנטל (כח"ס הסו"מ
 צ"ד רס"י קי"ז, ובארח"כ רס"י תקפ"ח ובמג"ח ס"ג) ואכן לפי גזרתם תיבטל מלות חגו לגמרי, לכן
 כ"ל שהנחת שם חג אינו ע"ש תנועת הריקודין שהיו עושים צ"ט עמנו, כי אמנם הכתוב הראשונה
 הוא ע"ש התנועות והטלוילים שהיו הולכים מתנועעים ומתהללים בדרך עלייתם מניחתם אל המקום
 הנבחר בשמחה ובטוב לב, ומעדות הכבוד (תהלים מ"ג) כי אעבור בדרך אלהים אל צי"ס חכמים
 נקול רנה ותודה המון חגו, ובאמנם צמירוס (הוצא צילקוט ס"ג) כשעלו ברגלים להראות פני ה'
 היו עונדים בחודה צמירוס צלללים ותרועה, כי לא עזבה רוחם נקדנס בעזנס כל אשר להם
 צמירוס צמירוסם והפקר, לא דאבה נפשותם להתרחק מניחתם שישנו בהם צמירוס והשקט, ללכת
 ולהטלטל בצדכים אשר לרוב ימלאו בית מלון האורחים ריקן מכל אין להם ואין מים אין צמר
 ואין יין להשביע נפש שוקקה ולרוות מאון העיף. וגם צילה לא יסכנו צמירוסם השקט ותענו
 כצמירוס, ותחת מעות שן אשר יימו צמירוס על ערשותיהם צמירוסם ותענו, צמלון האורחים ייעו
 חמירוסם על הארץ מיני דשמים ותבן, ובגולה השינה מעיניהם והתנומה מעפעפיהם, וכדומה לאלה
 מתלחות הכבוד הנאות לעוברי דרך, ובכל זאת לא זה השמחה מעולי הרגלים לעשות רמון קוסם,
 ובכל עמלי הדרך ששון ושמחה ומלאו את לבם ובכל טורה נביעתם חדוה עזה לבשה את רוחם
 להתנועע ולהטלטל כדי להתלחות פני עליון צמירוסם מקדשו, לטעום שם מעטמי מלך העולם,
 ולהתענג צמירוסם נלח. הנה על תנועת ההליכה בשמחה, ועלעול הנביעה צמירוסם הונח שם סג,
 וטעמו תנועת עולי הרגלים צמירוסם (וואללפאהרטספעסט) ועל קיום מלות עליית הרגל צמירוסם,
 וגם עלטולם בצדכים וטרנסם צמירוסם שהיה בלב ששון, זה הקרבן הנקרא שלמי חגיגה (וואלל-
 פאהרטסצריידעקשענער). וזה מובדל החגיגה משלמי שמחה כי זה האחרון היא על שמחה עלם היי"ט:
 (יא) לשבטיך. מוסק על חתן לך, שופטים ושוטרים חתן לך לצמירוסם בכל שערך שמוציאים
 דיניים בכל שנו ושפט ובכל עיר ועיר (רס"י מקס"י) לפי"ז יסכר וי"ו מן בכל שערך כאילו אמר
 לצמירוסם ובכל שערך (הר"ם) וע"ד הפשט שיעור הכבוד, שופטים ושוטרים חתן לך לצמירוסם בכל
 שערך, יאמר שיחמו שופטים לצמירוסם והם ישפטו בכל שעריהם, שופט השפט ישפטו בכל שערך
 (הרמב"ן) ולי נראה ע"ד הפשט דמלת לצמירוסם מוסק על שופטים ושוטרים, ולהורות על איכות
 התמונתם, כי ששם שופט אין להצין צו רק איש המיוחד להורות ולדון על הדברים הנאים לפניו,
 אם צמירוסם האיסורים שצין אדם למקום, או צמירוסם מומן שצין איש לחצרו, כל שיש לו לשאול
 באחד מן הדברים הללו יצא לפניו, והוא יסיב לשאולו כפי משפט התורה, והשופט הוא השוער
 לשבת את השופט כשילוו עליו לכוף את הנחצב לעמוד לדון עם החוצב אותו לדון, ולכוף את
 הממוייב לעשות כדבר המשפט אשר ילא עליו מן השופט. כל זה הוא המובן הפשוט צמלח שופטים
 ושוטרים אבל לא יוצן צו גם הממשלה על בני עירו צמירוסם שלא יצא לפניו, להיות לשופט כח
 הממשלה לשלוח שוטריו לכבד צשווקים וצמירוסם להשגיח על הסניות לתקן המדות והשערים,
 ולתקן כל המעוות, וכל שיראו השוטרים עוות צמירוסם מן הדברים יציאו אותם לפני השופט לדון
 אותו כפי רשעו, ולפי שאין זה צמירוסם שופטים, לכן הוסקף קרא לצמירוסם, להורות השופטים
 והשוטרים האלה יהיו לשרים ולמושלים עליך, שפט הוא מענין שפט מושלים (ישעיה מ"ד) לא יסור
 שפט מייסודה שהוא כנוי לשררה ולממשלה כאמנם (סנהדרין ה') שפט אלו ראשי גלויות הרודין צעם
 שפט (לעמסערה"רעבר) הנה צמלח לצמירוסם יכנו כח הממשלה הניתן לשופטים שיוכל לענות
 שוטרים הכוגסים צעם, המצמירוסם צמירוסם וצמירוסם ויציטו עניני העם בעסקיהם עד שלא
 יעשו עול אפילו צמירוסם מועט (ערכמ"ס רס"א ומסנהדרין ובמ"ה ש"ו) ולמ"ד לצמירוסם
 כלמ"ד ויצן את הללע לאשה להיות אשה, ככה לצמירוסם להיות שצמירוסם, שפט מושלים עליך, ובז"ח
 מרדש רות דק"ח ע"ג, דיינא אי"ת ליה למרדק ולמדע צמר עוצדי דצני מתח דליחו אחסם צמירוסם
 דלא יימא דיינא אנה למיך דינא צין בצרי לחצרו ולא ימיר אלא כל עוצדי מתח מלויין על
 קודלי, ואי אסיס עיניו מעוצדי מתח אי"ת אחסם צמירוסם: (י"ט) כי השוחר יעור עיני חכמים.
 ובמתפסים

והנמשטים אשר השמד יעור פקמים. תואר פקם נוטל על איש סקר חכמה הטעמות מלבו. כי הטעמות כמו חכמה הלבו, ובסוכרו יגיע השכל ויחקור כדרכיו צמוצגי, ולכן נוטל תואר זה על החוקר צמוצגלות, ויכול להיות האדם פקם בטבע נפשו ואינו חכם בתורה, לפי שלא למד חוקי חכמת התורה, או שלמד ואינו ניהג כפי חכמת התורה ואז לא יתואר חכם, ונהיותו נלח מלכת בחכמת התורה ונוהג בכפילו' אפסר שיעות דבר המשפט צדוק, ירשיע לדיק וילדיק רשע, והיינו טועים כי אזרת לא תקם שחד מנדר כנגד השופט הנלח מחכמת התורה, והזכירו שלא יקם שומד לפי שהשמד יעו לבצו לקלקל המשפט צדוק, ולכן בחר כלן בטענה תורה וכתב עיני מכמוים, ותואר זה אינו נוטל אלא על הנוהג כפי חכמי התורה, ומעשה אין לטעות שמדבר על המטה צדוק צעבור השמד. כי אין יתארנו חכם בהיותו מטה ומשפט צדוק והוא בן כפילו ולא חכם; ונתבאר כי אזרת לא תקם שחד אפילו כנגד הלדיק החכם הנוהג בכל מנהגיו צדק, וכל חסלו לדון דין אמת לאמתו להלדיק לדיק ולהרשיע רשע, ואעפ"כ חסרה עליו לקחת שחד מטעם שזכרתי, כי השמד יעור עיני חכמים, כלומר יעור עיני חכמתו ולדקתו ויטה משפט צבלי דעת, כי מטבע נפש האדם להנטות לזכות אוצרו ששמדו, והוא נטיי' לפונה צבלי לא יצינה בעל הנפש, אצל יולד הנטשות צ"ה מציין סוד הנפש ויפודה, וידוע כי השמד מקלקל עין הלבו; והנה כמו שיש אדם פקם ואינו חכם, בן יש אחר שהוא חכם ואינו פקם, שהרי תאר חכם נוטל על מי שאסף חוקי חכמת התורה ונוהג בן, אעפ"י שאין בו כח שכל וצינה גדולה שבצדוקן יתואר פקם, ועדיין טוכל לומר שהשמד יעור עיני חכם אם אינו פקם, כי לפי ששכלו קטן צנקל יעורנו השמד שלא יעיין ויחקור ככאוי בטיב המשפט, אצל אם הוא חכם ופקם לא יעשה לו השמד מלאויה, לכן אמר בנמשטים. כי השמד יעור פקמים, ללמדנו שאפילו הוא פקם ומשכיל גדול יעורנו השמד, ובא זה ולמד ע"ז שהאזרה אפילו על שופט חכם ופקם, שאסור לו לקחת שחד לעשות משפט לך, לפי שהשמד יעור עין חכמתו ועיני שכלו; ועוד למדנו שגריד השופט להיות חכם ופקם, חכם שאסף חקי חכמת התורה ונוהג צה, ופקם בטבעו בעל שכל לא ומחיר, לפי ששתייהן הכרחים לשופט ישראל, כי השכל לבד לא יועיל אם לא למד חכמת התורה ותקומיה ונוהג בן, ותכונת התורה לבדה לא תועיל בהיותו בטבעו מלוש השכל, כי אין צנחו להוילא לאור משפט, לפי שגריד לחקור דברי צבלי דינים ודברי עדים ולעמוד על תחבולותיהן להציג בן האמת והסקר, כמו שצטו הו מחזיקים דדין, וכמו שהשכלל סלמה (מ"א ג') ונחת לעצדך לב שומע לשפוט את עמך להציג בן טוב לרע, ולפי ששפסר דברים ביהור התורה לכן הזכיר כלן עיני חכמים, להורות שמדבר מן חכמים שהם פקמים, ולכן הוסיף עיני, כלומר שעין לבס רואה להשכיל ולחקור צדבר משפט, וזהו מדת הפקם, והמליצה מתוקנת מאל, כי צ"ה שנות לא הזכיר עיני אלא כי השמד יעור פקמים לפי שזהו הוראת תאר פקם טנגלה עין לבו לחקור ולהתבונן, ויולא שיש עינים רואות צבצו לא יתואר פקם (כ"ב). וכ"א הגר"א חכמים הוא בתורה, פקמים הוא בעניני העולם דרכישה ותקירה, כמשארז"ל (סנהדרין ז') אם צדוק לך הדבר כצקר אמור ואם לאו אל תאמר, ואיך אמר אם צדוק לך הדבר כחמותך שהיא חסור' לך אמור ואם לאו אל תאמר, כי הדיין גריד להיות מופלג צנטי דברים אלו, בתורה גריד להיות בקי בכל מדרי התורה, ובעניני העולם גריד להיות פקם בכל אופני ערמימות, כדי שציג האמת, ועל הטרבות הפקמות להציג ערמימות העולם אמר שיהא האמת צדוק לך כצקר, למען לא ישלחו פועלי און ידי ערמימותם, ועל הטרבותם להיותו בקי במדרי תורה אמר שיהא צדוק לו האמת כמו שידוע שאמתו חסור, וח"ש הדין דין אמת הוא דין תורה, ויכול להיות שדין עפ"י ד"ת אצל הוא מרוונה, לכן אמר הדין דין אמת לאמתו לאפוקי דין מרוונה, ומזה אה"כ ודקשת, הוא דרישה עפ"י התורה צדוק הענין, ומקרת ושאלת זו מקירות וצדיקות היטב צברי להיטיב את הדבר, שאם יכחישו וכו', והיינו שלא יהיה מרוונה, ומזה אה"כ והנה אמת נכון הדבר, אמת הוא עפ"י ד"ת, נכון שלא יהיה מרוונה: דברי צדיקים. דברים המלוקים משפטי אמת (רש"י), וכ"א במכילתא ויסקף דברי לדיקים משנה דברים המלוקים שנאמרו מפני, פי מתקבל דברים המלוקים שנאמרו למטה מפני שהם מוכחי אמת כדכתי' משפטי ה' אמת לקרו ימדי. והיה דברי לדיקים ע"ד מלוני שקופים, נעטי נאמנים; כי לא יתכן שיהיה סמוך דא"כ יהיה פי דברי הדיינים הלדיקים, וא"א לומר זה כי השמד יעור עיני חכמים מלהביט האמת אצל אינו מקלקל דביסה, כי הדברים שינאו צבר מפני הדייני' הלדיקים לא יתכן להתקלקל (רא"ש). והנה לדעת רז"ל לדיקים תואר לדברי, והראצ"ע טען ע"ז יתכן כי דברי סמוך, ע"ש. זה אינו כמ"ש רוי"ה דכבר מלאנו דברים שצאו במשקל הסמוך ואינם סמוכים, כמו במזרקי יין (עמוס ו') ופי' במסרון מלה, וכן מלאכי רעים, מלת מלאכי אינה סמוכה וכאלו כתב מלאכי ה', ולזה מלת לדיקים תואר אל משפטי ה' הנאמנים והלדיקים, כדכתיב (דברים ד') חוקים ומשפטים לדיקים, ועיקר המשמעות הכתובים

הכחזים יורה על אמתת פי רבותינו, כי שמים רעות עושה השמד, שהוא מעור והוא מסלק, והגדלה זמורה פקחים גלוי לעינים שהוא מעור פיני הדיינים שלא יראו הזכות שצדענות האכזאי ולא החוב שצדענות החייבי, והרעה השנית שהוא מסלק דברי לדיקים ר"ל שהוא מסלק לדין דברי החזרה, לעות הכחזים שסקול דעמו הצלמי ללוכה, והאת רעה אחרת נגדלת מן האכזוניה, ועלי כופל לשון סילוף שהוא מעשה האולת, כדכתיב אולת אדם מסלק דרכו, לא לשון עורון שהוא מעשה סבלות, כדכתיב עם סבל ואין לב, עינים להם ולא יראו (ירמיה' ה'), ואלו כמירוש הרשע צ"ע שהוא מקלקל ומסלק טעמו או משטטס של הדיקים צדין לא ימלט מהחלוקה, אם שהדיינים מעושים אותם צדעה או שלא צדעה, ואם הוא מדעה הנה הם רשעים ואין לא צדעעים עסקינן כ"ל צדעעים מסכה השמד, ואם שלא מדעה אבל מסבלות כי טח מראות עיניהם הנה הוא בכלל יעור פקחים: (ב) צדק צדק, זקק מלך הדין עלמו שיהיה עפ"י דיני החזרה, ולדק מלך טענת הצדק, שידע צדקו שאלן צדענותיהם ערומיות: (בא) לא חטע לך אשרה, הוהירחנו התורה. וזה מלמטוב חילן אלל המצח או בכל עזרה, זין חילן מאלל אפי' לנטי למקדש וליוסי לו, כ"כ הצדעים (בבב"ט ס"י י"ג ופי' מעבור ה"ט); ח"כ אין לפרש כאן אשרה כצבאר מקומות שהוא חילן הצדק כצמתני (דע"א ד' ת"ח) והוא חילן המיוחד לעובדי ירא, כמ"ס צמכרשצ"י (צדאסית ת"ט) כל חילן פלמי שמטא חקרן עובדי צבל, ואינון דפלמין לכיסרל חקרן עובדי אשרה. אבל לדין לפרש מלת אשרה לפי ההוראה העיקרית כמ"ס בעלי הלשון, ששם אשרה מסתעף משם ישר, והוא מואר לכל מין חילן העולה ישר ומשרבו שאיננו נוטה לכאן ולכאן, אבל הוא עושה עם הטעם שהוא עומד עליו זוית לבד, או שהוא ישר צעלמו שאין צו גבשושית ובלשיות כ"ל ישר ומלק (גראדע אר"ט-שיעקענד, אויפראגענד), ולהיות שהחילן הישר יותר מהודר לעבודה ישמע מלת אשרה צפרטית גם על חילן הצדק (ע"י רש"י), ולפי שהאשרות היו ממין חילן מיוחד, לכן הוסיפה התורה לאמר כל עץ מלאה מין שיהיה, ואין חילוף זין שהוא חילן מאלל או חילן סדק; ונה שדרשו צפסרי מכל עץ לרבות את הצנץ, אינו אלא אפמכתא (עראים ולד"ל חכע אצרהם); ויש ח"כ לתרגם אשרה כל עץ (אירגענד איינען גראדע אויפשיעקענדען ציונע), ויראה שזהו נהנון חונקלם שחרגם אשירת כל חילן, הצין שלשת המלות אשרה כל עץ כאלו הם נמוכים יחד. וא"ל להסיק את וי"ו צמלת כל למ"ש הרא"ם:

יז (ג) וילך ויעבד. כל מקום חכיר קרא צע"א לשון הליכה, צנציה סקר (כאה י"ג ג) נלכה אחרי אלהים אחרים ונעבדם, וצמסית (שם ז) נלכה ונעבדה, ובעיר הגדמת (שם י"ד) נלכה ונעבדה, ויחקן להיותו היותו חמור שבאחורים שלל המורה זה כופר בכל התורה, וכמה מן ההתאמנות והתחזקות נרובה לנפש הישראלי אף להיותה הדיוט, להעזי פנים לפרוק מעליו עול מלכות שמים, לכן הוזכר לשון הליכה, כי בכל דבר הנלמד לזירות והתאמנות ימיר דרך המקרא לקשר צו לשון הליכה, כמ"ס צלשון וילכו ויצאו דערגלם (שלת י"ג כ"ו): אשר לא צוית. רש"י ורצ"ע פי' אשר לא צויתי לעבוד. תיקנו וזה לכל נעשה לפרש, אשר לא צויתי להיות, כי הוא צ"ה יורד הכל הוא לזה עליהם ויעמדו יחד, אמנם זה לא היה לדין להאמר, כי כבר הזכיר פעמים רבות שלא לעבוד אלהים אחרים, ומשני זה אמר רנ"ו אשר לא צויתי אינו מוסר על ישראל, אלא לא צויתי לאוה"ע לעבדם. והדומק מוצא. והרע"ם פי' אשר לא צויתי, לא מניתי צדום מזה צמירי שיוכלו לעשות כדונם אבל נחתי להם חק ולא יעזרו, הפך משפכות עע"א שחצו סכל עיר ועיר יש לה שר יכול כדלונו להיעיז ולהיעיז ושהוא מניע כשיעבדוהו, ע"כ. פי' מלת לזה לשון מניו שליטה וממשלה כמו נביד ומורה (ישע"י כ"ד) דתרגומו מלך ושלטי (צעשעלססאצער), וכן וזוך נביד (ש"א כ"ה), והנה את חכני על ירושלים (נחמ"י ז) כלן לשון מניו שליטה וממשלה (דומה לשרש סקר שענינו לוי, מי סקר עליו ארלו, סקדי ה', ומשמם גם על המניו והשליטה והממשלה כמו ופקידהו על צימו, עשאו סקדי, סקדי חילן) כן לא צויתי לא נחתי להם התמנות והמשלה. אמנם אחרי שבאמת נצחי שמים יש להם ממשלה בבתחומים, לכן הוסיף שאין התמנות והמשלה לרובי ובחירי, ויש פירש מלת צויתי, אמנם לשון המקרא אינו צלמות כי הצמירי והרנוני סקר. לכן ר"ל כי נצחי השמים נחלקים לשני מחלקות האחת יש לה ממשלה צעולם התחוקן, והשני' לא ידענו מהם תועלת מאוזה בצדן הלזו. וכפי הנראה מניחותם היא לעמם לזו הנעלם מאלתנו. כי שצעה כוכבי לכת שהוא משבחי ולמטה הם פועלים בצדן הכשמה הלזו, השמש ומשלת פירות העץ והירח פירות הארץ, השמש מאיר לארץ מחך את האור ומחמם, והירח פועל בתוספת וסיפור המים צימים ונשרות. הם מוליאים קטורי הארץ וזהו מרטיבים פי האלמה. וכן סקר חמישי כוכבי לכת פועלים הרבה בצדן מחמת הם מולידים המתכות והאצני' הטורות, הם פועלים בצמירים ידועים, זה ישמח לזכ אטם חה יעלצרו, זה ממדד השכל חה